

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
ZAHRADNICKÁ FAKULTA

NÁVRH PĚSTEBNÍCH OPATŘENÍ NA HŘBITOVECH

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Ing. Přemysl Krejčířík, Ph.D.

Vypracovala:
Barbora Zimolová

Lednice 2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Barbora Zimolová**
Studijní program: Zahradní a krajinářská architektura
Obor: Zahradní a krajinářské realizace
Název tématu: **Návrh pěstebních opatření na hřbitovech**
Rozsah práce: cca 40 stran textu, grafické přílohy, fotodokumentace

Zásady pro vypracování:

1. Vyhledejte, soustřeďte a prostudujte historické prameny zabývající se vývojem vegetačních úprav modelového objektu a komplexně popište jednotlivé fáze jeho vývoje.
2. Definujte základní pojmy. Popište specifika vegetace na hřbitovech.
3. Kriticky zhodnoťte současný stav modelového objektu a proveďte následující průzkumy a rozborů: a) inventarizace a klasifikace vybraných dřevinných vegetačních prvků (DVP) b) vyhodnocení dendrologického potenciálu modelového objektu.
4. Na základě průzkumů a rozborů vypracujte návrh pěstebních opatření pro dřevinné vegetační prvky ve vybraných úsecích modelového objektu.

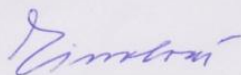
Seznam odborné literatury:

1. KOBÍŽEK, J. *Jehličnaté a listnaté dřeviny našich zahrad a parků*. 2. vyd. Tišnov: SURSUM, 2006. 178 s. ISBN 80-7323-117-4.
2. KOBÍŽEK, J. *Jehličnaté a listnaté dřeviny našich zahrad a parků. [klíč]*. 2. vyd. Tišnov: Sursum, 2006. 551 s. ISBN 80-7323-117-41-2.
3. KUNEŠOVÁ, T. *Návrh parkové plochy v Plzni. Modelový objekt Mikulášský hřbitov, park U Ježíška v Plzni*. Diplomová práce. MZLU v Brně, 2002.

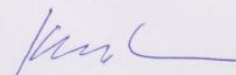
Datum zadání bakalářské práce: říjen 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2014

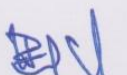
L. S.

Barbora Zimolová
Autorka práce

Ing. Přemysl Krejčířik, Ph.D.
Vedoucí práce

doc. Ing. Pavel Šimek, Ph.D.
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Robert Pokluda, Ph.D.
Děkan ZF MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: *Návrh péstebních opatření na hřbitovech* vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 29. 4. 2015

Zimolová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Přemyslu Krejčířikovi, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce. Za rady a informace, které vedly k vypracování této práce na téma *Návrh péš-
tebních opatření na hřbitovech*.

Dále děkuji celému kolektivu Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě a podě-
kování patří také Městskému úřadu v Uherském Brodě, konkrétně oddělení životního pro-
středí a zemědělství.

V neposlední řadě bych chtěla moc poděkovat celé své rodině za psychickou podporu, za
výpomoc a velkou dávku trpělivosti.

OBSAH

1	ÚVOD A CÍL PRÁCE	8
1.1	ÚVOD	8
1.2	CÍL PRÁCE	9
I	LITERÁRNÍ PŘEHLED	10
2	HŘBITOV	11
2.1	UMÍSTĚNÍ HŘBITOVŮ V PRŮBĚHU JEJICH VÝVOJE.....	12
2.2	HISTORIE POHŘBÍVÁNÍ.....	14
3	ROZDĚLENÍ HŘBITOVŮ	17
3.1	ROZDĚLENÍ HŘBITOVŮ PODLE ZEMĚPISNÉ POLOHY	17
3.1.1	Hřbitovy ve světě	17
3.1.2	Hřbitovy v Evropě.....	19
3.1.3	Hřbitovy v České republice.....	20
3.2	ROZDĚLENÍ HŘBITOVŮ PODLE NÁBOŽENSTVÍ	21
3.2.1	Křesťanství	21
3.2.1.1	Katolická církev	21
3.2.1.2	Protestantská církev	22
3.2.1.3	Pravoslavná církev	22
3.2.2	Judaismus	23
3.2.3	Islám	24
3.3	ROZDĚLENÍ HŘBITOVŮ PODLE ZPŮSOBU VYUŽITÍ A ZAHRADNĚ ARCHITEKTONICKÉHO POJETÍ	25
3.3.1	Architektonické hřbitovy	25
3.3.1.1	Městský architektonický hřbitov	26
3.3.1.2	Vesnický architektonický hřbitov	26
3.3.2	Parkové hřbitovy	27
3.3.3	Lesní hřbitovy	27
3.3.4	Ústřední hřbitovy	28
3.3.5	Historické hřbitovy.....	29
3.3.6	Vojenské, válečné hřbitovy a hřbitovy bezejmenných.....	29
3.3.7	Urnové hroby a kolumbária	30
3.3.8	Rozptylové loučky, vsypová a vpichová místa	31
3.3.9	Kaplové hrobky	32
4	VEGETACE NA HŘBITOVECH	33
4.1	HŘBITOV - SOUČÁST SYSTÉMU VEŘEJNÉ ZELENĚ	33
4.1.1	Hřbitov v krajině	34
4.2	DŘEVINY HŘBITOVŮ	35
4.2.1	Význam dřevin na hřbitově	35
4.2.2	Vegetace na hřbitovech v historii.....	35
4.2.3	Vegetace na hřbitovech v současnosti.....	37
4.2.3.1	Složení dřevinné vegetace na hřbitovech v současnosti	39
4.3	ÚDRŽBA HŘBITOVŮ	40
4.3.1	Údržba areálu hřbitovů.....	40
4.3.2	Péče o dřeviny hřbitovů a pěstební opatření	41
4.3.2.1	Pěstební opatření na hřbitovech	42

4.3.2.2	Hlavní problémy s dřevinnou vegetací na hřbitovech	43
4.3.2.3	Úprava pohřebišť v budoucnosti.....	44
II	MATERIÁL A METODY.....	45
5	TERÉNNÍ ŠETŘENÍ.....	46
6	HODNOCENÍ DŘEVIN.....	47
6.1	METODIKA HODNOCENÍ.....	47
6.2	TERMINOLOGIE DŘEVINNÝCH VEGETAČNÍCH PRVKŮ.....	47
6.3	HODNOCENÉ ATRIBUTY DŘEVIN.....	48
6.3.1	Identifikační atributy.....	48
6.3.2	Dendrometrické atributy.....	49
6.3.3	Kvalitativní atributy.....	49
6.4	MAPY.....	52
7	NÁVRH PĚSTEBNÍCH OPATŘENÍ.....	53
7.1	NÁVRH PĚSTEBNÍCH OPATŘEN V TABULCE INVENTARIZACE.....	53
8	MODELOVÉ OBJEKTY.....	55
8.1	NOVÝ HŘBITOV V LUHAČOVICÍCH.....	55
8.1.1	Související přílohy.....	56
8.1.2	Návrh pěstebních opatření.....	56
8.1.3	Dendrologický potenciál.....	57
8.2	STARÝ HŘBITOV V UHERSKÉM BRODĚ.....	57
8.2.1	Související přílohy.....	58
8.2.2	Návrh pěstebních opatření.....	58
8.2.3	Dendrologický potenciál.....	59
8.3	NOVÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV V UHERSKÉM BRODĚ.....	59
8.3.1	Související přílohy.....	60
8.3.2	Návrh pěstebních opatření.....	60
8.3.3	Dendrologický potenciál.....	61
9	VÝSLEDKY A DISKUSE.....	62
10	ZÁVĚR.....	64
	SOUHRN, RESUME.....	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	66
	SEZNAM PŘÍLOH INVENTARIZACE.....	68
	SEZNAM TABULEK.....	69
	SEZNAM FOTODOKUMENTACE.....	70
	SEZNAM PŘILOŽENÝCH MAP.....	71

1 ÚVOD A CÍL PRÁCE

1.1 Úvod

Součástí každého lidského života je smrt. Tato událost nás doprovází celým životem od dětství až po naše vlastní skonání. Již od pravěku mají lidé k této události úctu. Smrt blízkého člověka byla odjakživa ve všech kulturách doprovázena různými zvyky a rituály. Každý z těchto zvyků a rituálů sloužil k uctění památky mrtvého a i dnes tomu není jinak. Na světě je mnoho kultur a náboženství, ale skoro všechny mají jedno společné a to jsou hřbitovy a jiná pohřební místa, kde nachází mrtví svůj věčný klid. Tato místa slouží nejen k uctění památky mrtvých, ale jsou to také místa, kde živý mohou vzpomínat a v duchovní sféře se setkávat se svými zesnulými příbuznými. Jsou to místa moudrosti, inspirace a místa rodinné soudržnosti. Hřbitovy byly zakládány již v dávné historii a už od počátku se lidé snažili vzhled těchto míst odlišit od ostatní krajiny a to nejen z důvodu projevení úcty k mrtvým, ale také aby vzhled tohoto místa dal najevo jeho funkci. Lidé tato místa začali zvelebovat vegetací, přírodními i opracovanými kameny, později uměleckými a architektonickými díly. Díky všem těmto prvkům v kombinaci s duchovnem se z hřbitovů staly místa s jedinečnou a neopakovatelnou atmosférou. Jsou to tajuplná místa, kde se prolínají prvky historické s estetickými a morálními. Vzhled každého hřbitova je výjimečný a nerosvnatelný, vypovídá mnohé o místních obyvatelích a jejich životě. Styl hřbitova je odrazem doby jeho vzniku. Je to doklad o architektuře, o náboženství, o ekonomických podmínkách doby a mnohdy také o zdravotním stavu obyvatel nebo o historických událostech. Hřbitovy jsou součástí dějin lidstva, jsou nedílnou součástí kulturního dědictví a byť se jedná o místa určená zemřelým, jde o živoucí kusy skládačky, jakou jest lidská historie.

1.2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je věnovat se tématu dřevinných vegetačních prvků na hřbitovech a pohřebištích. Zhodnotit vzájemné vztahy mezi touto vegetací a hřbitovem. Definovat pojem 'hřbitov' a popsat jeho historický vývoj a posléze rozdělit jednotlivé typy hřbitovů a pohřebišť podle náboženského směru a zahradně architektonického řešení. Součástí práce je také nástin téma hřbitovů a pohřebišť ve světě. Podstatným cílem mé práce je zabývat se dřevinnými vegetačními prvky, jejich vhodností, použitím a významem. Hlavním praktickým úsekem této bakalářské práce je vyhotovení návrhů pěstebních opatření pro několik mnou zvolených modelových objektů, v tomto případě hřbitovů, a na těchto objektech provést terénní šetření, inventarizaci a klasifikaci jednotlivých vybraných vegetačních prvků. Součástí této analýzy je pak následné kritické zhodnocení současného stavu dřevinné vegetace a její kompozice. V závěru práce jsou shrnuty výsledky zkoumání a vyhotoveny návrhy pěstebních opatření pro jednotlivé mnou zvolené modelové objekty a pojednání o výsledcích a mých pozorováních.

I. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2 HŘBITOV

V každé kultuře existuje místo, které je vyhrazeno výhradně mrtvým. Tato místa se však od sebe mohou velmi různit a to například svou podobou, která závisí na místních kulturních, historických i přírodních podmínkách. Liší se také svým označením, symbolikou nebo náboženským směrem. V archeologické terminologii se toto místo označuje jako nekropolis, u nás je to hřbitov, pohřebiště a nebo také krchov.

Hřbitov je místem, kde lidé vzpomínají s klidem a úctou na své mrtvé předky. Je to jeden z důležitých aspektů lidské kultury a jeden ze znaků, kterými se lišíme od zvířat.

„Ostatně nikoliv náhodou se říká, že kulturní vyspělost národů se pozná právě podle toho, jak se lidé dokážou postarat nejen o své nemocné, zdravotně znevýhodněné a staré lidi, ale také o ty, kteří svou pozemskou pouť ukončili.“¹

Hřbitov je specifické místo ve veřejném prostoru, který je určen k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků dle zákona o pohřebnictví. Veřejné pohřebiště (tj. hřbitov) je tedy prostor, kde jsou umístěny jednotlivé hroby, ať už urnové, kolumbária pro uložení uren, nebo hrobky a rakvové hroby pro uložení v rakvi, popřípadě též k ukládání uren. Součástí pohřebišť mohou být dále rozptylové a vsypové loučky pro uložení samostatných zpopelněných ostatků bez úředního obalu (tj. urny). V České republice je provozování pohřebišť službou ve veřejném zájmu, kterou vykonávají obce nebo registrované církve. Provozování pohřebišť je zákonem daná povinnost, kterou má stát a církve vůči občanům.²

Každý hřbitov má svého správce, který se stará o jeho plynulý chod. Stará se o údržbu zeleně a popřípadě dohlíží na firmy nebo osoby, které mají údržbu hřbitova na starost. Pracovní náplní správce hřbitova je také funkce obřadníka. Ačkoliv hřbitov nese označení veřejný prostor, přesto důležitou součástí administrativy je řád veřejného pohřebišť, kterým jsou povinni se řídit jak provozovatelé, tak nájemci hrobů a návštěvníci.

---

¹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 19

² STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 23 - 36

Řád udává provozní dobu hřbitova, podmínky nájmu hrobového místa, poskytování služeb na pohřebišti, tlecí dobu pro lidské ostatky a povinnosti návštěvníků, provozovatele a nájemců hrobových míst.³

Česká republika je díky své lokaci křižovatkou mnoha kultur, a proto jsou zde zastoupeny rozmanité druhy hřbitovů a náboženských pohřebišť. V minulosti nebyla hřbitovům věnována dostatečná pozornost, avšak v současnosti je jejich stav na postupném vzestupu. Na mnoha hřbitovech je proto patrný neestetický přechod mezi historickou a novější částí. Historické, jinak kulturně odlišné hřbitovy nebo významné architektonické celky jsou zahrnuty do památkové péče a postupně se jim dostává odborné pozornosti. Vznikají specializované firmy a začínají se objevovat i specializovaní zahradní architekti. V dnešní době se hřbitovy stávají místy navštěvovanými turisty. Navštěvovány jsou historické hřbitovy, hřbitovy s pohřbenými slavnými osobnostmi a hřbitovy se zajímavým architektonickým řešením. Tento novodobý trend vede k nutnosti jejich pravidelné údržby.

Definice hřbitova poukazuje na jeho hlavní účel a to na účel užitkový, pro většinu z nás má ovšem i další význam a to hlavně duchovního rázu. Je to pietní místo s nezaměnitelnou atmosférou. Podoba hřbitova je ovlivněna mnohými faktory například reliéfem, hydrogeologickými poměry, flórou a faunou a společensko-historickými podmínkami. Všechny tyto faktory ovlivňují genia loci tohoto místa. Hřbitovy zaznamenávají kulturu obyvatel žijících na určitém území a dokládají jejich historii. Posvátanou atmosféru hřbitovů spolu s architektonickými prvky umocňuje také okolní zeleň, která dotváří jedinečnou kompozici. Vzhledem k její vysoké koncentraci se hřbitovy mnohdy stávají místem ke krátkodobému odpočinku a rekreaci.

2.1 Umístění hřbitovů v průběhu jejich vývoje

Jak již bylo řečeno, hřbitovy se od sebe vzájemně liší. Tento jev je ovlivněn různými faktory. Jedním z těchto faktorů je umístění hřbitova, čímž může být myšlen stát, kde se hřbitov

---

³ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 32 - 33

nachází nebo jeho konkrétní umístění v dané lokalitě. Hřbitovy jsou umístovány již od pradávna podle různých pravidel a doporučení.

Během historie se umístění hřbitovů měnilo v závislosti na vnímání mrtvých a smrti samotné. Ve starověku se lidé mrtvých báli, a proto svá pohřebiště umísťovali za města, nejčastěji podél cest. S příchodem křesťanství začali hřbitovy postupně pronikat do měst. Staly se součástí kostelů, které obklopovaly. Častokrát se hroby umísťovaly v blízkosti hrobu mučedníků, kteří měli hlídat mrtvé a držet nad nimi ochranu.⁴

Ve středověku se hřbitovy mnohdy stávaly veřejným prostranstvím. Hřbitov zkrátka sloužil jako náměstí. Po čase však toto umístění přestalo vyhovovat a hřbitovy musely být z mnoha důvodů přemístěny. Mezi hlavní důvody patřila nutnost stavebních úprav kostelů kvůli rozrůstajícímu se množství věřících a také z hygienických důvodů. Nově vznikající hřbitovy byly pak zakládány ve stále větší vzdálenosti od kostelů buďto až na okraje měst nebo za jejich hranice.⁵

V současnosti je umístění nově zřizovaných hřbitovů stále směřováno za hranice měst z důvodů hygienických. Starší hřbitovy však již dávno pronikly do postupně se rozšiřujících infrastruktur měst a staly se jejich součástí. Hřbitovy jsou významnou součástí lokální rekreace a to převážně pro starší občany, kteří zde nalézají útěchu a klid.

Zřizování nových hřbitovů nebo rozšiřování starých je ovlivněno hydrogeologickými podmínkami, proto je vždy nutné zpracovat hydrogeologický průzkum, který je potřebný k určení tlecí doby a maximální hloubky hrobů a hrobek. Součástí výběru lokace hřbitova je také ohled na životní prostředí a jeho ochranu. Při zřizování hřbitova je nezbytné zrealizovat také napojení na pozemní komunikace, napojení na vodovod, kanalizaci, elektřinu, plyn a zajistit nutné ohraničení území hřbitova.⁶

Mezi další a neméně důležité hledisko patří architektonicko-krajinářské řešení, jejichž součástí je výsadba zeleně, vybavenost hřbitova a celkový kompoziční záměr. Zřizovatel musí

---

⁴ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000, s. 48 - 55

⁵ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000, s. 52 - 90

⁶ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 40 - 47

vzít v úvahu možnost výstavby odlišných typů hrobů a výsadbu různorodé zeleně a fakt, že pohřebiště povětšinu slouží společnosti často po celá staletí.⁷

2.2 Historie pohřbívání

Součástí vývoje lidské civilizace bylo od počátku pohřbívání mrtvých. Je to rituál, který prošel velkým historickým vývojem, navzdory tomu jeho smysl zůstává více méně stejný. Tak jako v současnosti na různých místech světa nalezneme rozdílná pohřebiště, tak i v různých historických dobách nalezneme rozdílné způsoby pohřbívání.

První lidé pohřbívali své mrtvé do jam a jeskyní v blízkosti svých obydlí, a to ve skrčené poloze. Dokladem toho jsou mnohá naleziště hromadných hrobů. Velmi často byly spolu s mrtvým v hrobu nalezeny osobní věci zemřelého a dary, které mu měli zajistit lepší posmrtný život. Spolu s objevem keramiky se začaly objevovat i hroby žárové. První předchůdci rakví se začali objevovat už v době bronzové, kde se poprvé objevují i rodinné hrobky, nad kterými byly navrženy mohyly z kamení a hlíny. První rakve byly zhotoveny z vydlabaného kmene stromu a překryty dřevěnými víky. Charakter pohřbu dnes dokonce označuje i název populace, jako například lid popelnicových polí. Důležitou roli v pohřebnictví hrála antika a starověký Egypt. Z těchto epoch jsou dochovány doklady o obřadech a pietních rituálech. Ve starověkém Egyptě se pohřbívalo v pyramidách nebo ve skalních hrobech, avšak pro všechny egyptské typy pohřbívání je příznačná a společná touha co nejvíce zachovat fyzickou schránku zemřelého těla cestou složité mumifikace. Řecká společnost přispěla do této tematiky vznikem mausoleí. V Římě byla těla mrtvých nejdříve spalována, postupně však přešli na pohřbívání těl. Pohřbení mrtvých byla svatá povinnost a stačilo k tomu pouhé symbolické posypání hrstí země. Tento zvyk přetrval i do současnosti, kdy vhazujeme hrst hlíny na rakev do otevřeného hrobu. Při pohřbívání žehem se nádoby s popelem ukládaly do otvorů ve stěnách a vznikla tak první kolumbária. Slovo columbárium je odvozeno od slova columba = holubice, holub, jelikož první kolumbária připomínaly holubníky. Největším pohřebištěm starého Říma byla cesta vedoucí do Říma - Via

---

⁷ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 159 - 160

Appia. V Římě se objevovaly i mausolea, například císařská hrobka, tj. dnešní Andělský hrad. Římané, ale i Řekové, vnímali hřbitov jako místo, kde spí mrtví. To se odráželo i na náhrobních kamenech, na nichž byly mnohdy použity nápisy typu „zde spí“ nebo „zde odpočívá“.⁸

Hřbitov byl a stále je považován za zahradu mrtvých. Mrtví spali v rozkvetlé zahradě, mezi svatým kvítím, proto byly tyto zahrady představou biblického ráje. Hřbitov hraje také důležitou roli ve vývoji náboženství, je považován za lůno církve a svatou půdu.

Podoba hřbitova, jak ho známe dnes, vznikla ve středověku, v této době se objevila i tradice navštěvovat hroby mrtvých a projevit jim tak patřičnou úctu.⁹

Založení hřbitova začínalo stavbou kostela. Pod korunami stromů, většinou lip, odpočívali v blízkosti farního kostela nebožtíci a očekávali vzkříšení k životu věčnému. Středověká představa hřbitova, jakožto veřejného prostranství, přetrvávala až do 17. století. Hřbitov byl odjakživa odrazem společnosti. Pro pohřbívání v minulosti nebylo typické třídít mrtvé podle rodinné příslušnosti. Mrtví byli předáni církvi svaté bez jakéhokoliv rozlišení. Uspořádání prostoru na hřbitovech, jak ho známe dnes, je zcela nové. I přesto byla stále patrná snaha zachovat určitou distinkci mezi společenskými vrstvami obyvatel, jednak s ohledem na důstojnost mrtvých, ale aby ani živí nepřišli do kontaktu s nižší společenskou vrstvou. Významné osobnosti byly pochovány uvnitř kostela, kdy náhrobní kameny byly plošně zapuštěny do podlahy. Rovněž v této době platilo pravidlo, že na hřbitově nesměl být pohřben ten, který nežil v křesťanské víře a nebyl pokřtěn. Ve středověku také vznikly díky odlišnosti náboženského vyznání první židovské hřbitovy u nás. Baroko přináší na hřbitovy krom alegorických figur více zeleně, vzniká kompoziční vazba na volnou okolní krajinu. Hřbitovy se stávají udržovanou zahradou.¹⁰

---

⁸ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 73 - 76

⁹ ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000, s. 66

¹⁰ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 77 - 79

V 16. století začíná období přemísťování hřbitovů, nejvíce k nim však docházelo během 17. a 18. století. Jak jsem již zmínila dříve, docházelo k tomu z důvodů stavebních úprav kostelů a z hygienických důvodů, které měli své opodstatnění v častých morových nákazách. Hřbitovy kolem kostelů většinou zanikly nebo byly zrušeny a za městy se zakládaly hlavně nové hřbitovy. Hřbitov se postupem času dostával čím dál víc od středu města a jeho obyvatel.¹¹

V 19. století se hřbitovy dostávají opět do povědomí lidí. Pohřbívání se stalo módní záležitostí, slavné a vážené osoby si nechávaly stavět monumentální náhrobky od předních umělců té doby. Ze symbolu kříže se natrvalo stal znak smrti, který musí být na každém náhrobku a ze hřbitovů se stalo místo pro truchlení pozůstalých. Jednou z rolí hřbitova byla také vlastenecká a občanská uvědomělost, což dokazuje velký rozmach budování pomníků a monumentů padlým. Ve 20. století natrvalo převážily světské obřady, byla zavedena kremace a tento způsob pohřbu se stal převažujícím. Hřbitov stále zůstává na okraji města nebo za jeho hranicí, ale jeho struktura se díky kremacím značně proměnila. Začaly se budovat urnové hroby, kolumbária pro uložení uren a rozptylové loučky. V současnosti jsou většinou místo kostelů a kaplí budovány na hřbitovech obřadní síně, kde probíhá pohřební obřad a rozloučení se zemřelým.¹²

---

¹¹ URBAN, Miroslav. *Prostory smrti: nástin vývoje hřbitovů zemí českých*. Sokolov: Okresní knihovna, 1998, [12] s. 1 - 4

¹² *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 77 - 79

3 ROZDĚLENÍ HŘBITOVŮ

Hřbitovy od sebe odlišujeme podle různých kritérií, která tyto hřbitovy nejen definují, ale i rozdělují do mnoha kategorií. Vzhled hřbitovů a způsob pohřbívání je do velké míry ovlivněn jejich zeměpisnou polohou. Jinak bude vypadat hřbitov např. v Rusku a jinak v zemích Jižní Ameriky a určitě zde budou také odlišné pohřební rituály. Jedním z hlavních činitelů ovlivňující vzhled hřbitovů jsou náboženské ideologie. Rozdílný přístup v péči o hrob a o celé pohřebiště má dodnes každé náboženství jiné. Hřbitovy však dělíme i podle dalších ukazatelů a to například podle způsobu jejich využití, zda-li se jedná o pohřebiště s tradičním způsobem pohřbívání nebo s, o něco modernějším rozptylem, vsypem nebo vpichem. Pro každý hřbitov je markantní doba jeho vzniku, tedy jeho stáří, které ovlivňuje jeho vzhled, velikost, způsob pohřbívání a mnohé další aspekty. Mezi neméně důležité faktory také patří jejich umístění v krajině a architektonické pojetí.

3.1 Rozdělení hřbitovů podle zeměpisné polohy

Hřbitovy po celém světě se vyznačují velkou rozmanitostí, jež je zapříčiněna rozličnými faktory a to etnickou, národnostní a především náboženskou různorodostí. Konkrétní hřbitovy se pak liší způsobem pohřbívání, umístěním v krajině, jejich uspořádáním a úpravou a také užitými vegetačními prvky. Převážná většina zemí pečuje o své hřbitovy, a to jak o nově založené, tak o ty historické, na kterých se již nepochovává. Jinde se staré hřbitovy postupně rozpadají, až splynou s okolím.

3.1.1 Hřbitovy ve světě

Jedny z typických hřbitovů z dob 20. století v Severní Americe jsou válečné hřbitovy. Ty jsou charakteristické pro svou uniformitu a jednoduchost. Všechny náhrobní kameny jsou stejné a jsou umístěny symetricky v řadách. Z pravidla jsou náhrobní kameny ve tvaru kříže z bílého mramoru a bez výrazného označení. Tyto hřbitovy se nachází na rozsáhlých travnatých pozemcích s minimem okolní zeleně. Příkladem je Arlingtonský národní hřbitov ve státě Virginie.

Výrazně zdobené hřbitovy s velkým množstvím vegetace se nachází v Mexiku. Náhrobní kameny hýří barvami a jsou doplněny obrovským množstvím řezaných květin a okolní vegetací.

V silně katolicky založené Jižní Americe se hřbitovy staly důležitou součástí měst. Pro místní obyvatelstvo jsou hřbitovy místem, kde se setkávají se svými zesnulými, kde je oslavují. Svátek mrtvých se slaví radostným piknikem na hřbitovech. Příznačným typem jsou hřbitovy v podobě rozsáhlých kamenných měst. Rodinné hrobky a náhrobní kameny jsou zde díky vysoké koncentraci obyvatel nahromaděny v těsné blízkosti. Je zde ojedinělé množství vegetačních prvků. Mezi nejznámější patří hřbitov v Argentině - la Recoleta.

Největší hřbitov světa Wadi al-Salam se nachází v Iráku jsou zde pohřbeny miliony těl a pohřbívá se tu již přes 1400 let. Tento hřbitov se nachází na obrovské ploše. Jedná se o bludiště úzkých uliček lemovaných stejnými nenápadnými náhrobky z pálených cihel. Je zde vidět velký vliv klimatu na vzhled hřbitova, vegetace se zde vůbec nenachází.

Staré hřbitovy v Japonsku jsou stejně jedinečné jako japonské zahrady. Jsou kompozičně dokonale sladěné. Je zde velké množství vegetace a náboženských symbolů. Novější japonské hřbitovy jsou již vzhledově srovnatelné s těmi evropskými. Náhrobní kameny jsou zdobeny drobnou vegetací a hřbitov je doplněn převážně dřevinnými vegetačními prvky podél cest a zdí. Příkladem je hřbitov Aoyama v Tokiu.

Pohřebiště v Číně mají jedno společné s americkými válečnými hřbitovy a to řád. Hroby jsou zde ve většině případů stejného vzhledu, avšak oproti americkým jsou více zdobné a obsahují drobnou vegetaci.

Hřbitovy v Africe jsou velmi různorodé. Nacházejí se zde drobná pohřebiště, která přiléhají k původním osadám domorodých kmenů. Tyto kmeny mají různé zvyky a tradice a ty mají vliv i na způsoby pohřbívání. Hřbitovy nacházející se ve větších městech po celé Africe se od sebe liší i kvůli nezanedbatelnému vlivu mimoafrických zemí, převážně pak těch evropských. V průběhu historie byla Afrika kolonizována různými státy, které na tomto místě zanechaly své kulturní zvyky včetně těch týkajících se způsobů pohřbívání.

3.1.2 Hřbitovy v Evropě

Většina hřbitovů v Evropě klade velký důraz na vegetaci a nezáleží na tom, zda-li jde o střídmost volně rostoucí zeleň, nebo hojně vysazovanou udržovanou drobnou sadbu. Toto je ovlivněno příznivým klimatem ve většině evropských zemí a i tím, že hřbitovy hrají roli i jako objekty ke krátkodobé rekreaci a jsou přidruženy k systému veřejné zeleně.

Dalo by se říct, že v západní a severní Evropě je vegetace střídmostější. Zeleň zde není tolik kultivována a dává se přednost jejím přirozeným kompozicím. Základem jsou travnaté plochy spolu se vzrostlými stromy a břečťanem, kompozici pak může doplňovat drobná sezónní vegetace. Pietní místa tak působí poklidným, uhlazeným dojmem. Tento typ hřbitovů nacházíme převážně v Anglii, Skotsku, Švédsku, Norsku.¹³

V Belgii a Nizozemí, jakožto zahradnických velmocích, se na hřbitovech setkáváme s interními materiály, kterými jsou například různé kameny, keramické nebo sklené drtě a drcené mušličky.¹⁴

Na východu Evropy převládá pravoslavná církev, která má vliv na hřbitovy a způsob pohřbívání. Ruské hřbitovy jsou posety pomníky a sochy národních buditelů a významných osobností. V Rumunsku jsou náhrobky pestrobarevně zdobeny mozaikou a zobrazují scénu ze života zemřelého.

Hřbitovy nacházející se na jihu Evropy jsou z velké části ovlivněny subtropickým klimatem. Převažuje nízká půdopokryvná vegetace v doprovodu sloupovitých cypřišů. Převládajícím materiálem je zde kámen.

Střední Evropu prezentují hrobová místa s množstvím květin a drobné vegetace. Na většině hřbitovů převažují kamenné desky s náhrobními kameny, které svou mohutností vytlačily zeleň. Tento profil hřbitova je dodnes typický pro Českou republiku, Rakousko ale i Německo. Pomalý úbytek vzrostlé vegetace je krom nedostatku místa, také způsoben znečištěním kamenných desek právě touto zelení. Tuto skutečnost si lidé kompenzují již zmí-

---

¹³ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 128

¹⁴ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 128

něným množstvím drobné vegetace a výsadbou do nádob. V současnosti se však začaly zakládat lesní a parkové hřbitovy.¹⁵

3.1.3 Hřbitovy v České republice

V České republice se v současnosti nachází 5799 veřejných a neveřejných pohřebišť.¹⁶

Téměř každá obec nebo město v České republice má svůj hřbitov. Provozování pohřebišť, jakožto výkon služby vůči občanům, je povinnost daná zákonem. Hřbitovy se u nás staly součástí veřejné zeleně a jsou zahrnuty v údržbě městské zeleně. V České republice nalezneme křesťanské, židovské, muslimské hřbitovy, ale i hřbitovy míň zastoupených církví. Nacházejí se zde hřbitovy civilní i vojenské, hřbitovy nové, ale i historické a hřbitovy různých architektonických stylů. Naše hřbitovy představují velmi různorodou snůšku úprav a stylů. Nejběžnější ukázkou pohřebišť u nás je vesnický architektonický hřbitov. V České republice se nachází obrovské množství těchto menších dobře udržovaných hřbitovů, jejichž typickými rysem je minimum zeleně, která byla postupem času vytlačena okázalými pomníky s množstvím drobné vegetace. Současně vegetace ustupuje na úkor velkého nárůstu množství pomníků a nespokojenosti jejich vlastníků, kteří si stěžují na znečišťování náhrobních kamenů opadem, popřípadě na jejich poškozování dřevinnou vegetací. Tuto absenci vegetace si vlastníci nahrazují již zmiňovanou drobnou vegetací, čímž vzpomínají na své mrtvé předky a vyjadřují svou úctu a zároveň se tato vegetace stává koloritem hřbitova. Na větších hřbitovech, kde je prostor pro vegetaci, jsou v oblibě vysazovány hlavně smuteční formy dřevin, mezi něž se řadí například převislé odrůdy a jinak zajímavé kultivary. Často jsou vysazována stromořadí podél hlavních cest a menší stříhané dřeviny pro zvýraznění vedlejších cest. Menší stříhané dřeviny jsou také používány jako živá zeď oddělující jednotlivá oddělení. Velký rozdíl co se údržby týče u nás nastává v případě městských a vesnických hřbitovů. Vesnické hřbitovy jsou zpravidla více udržované, přestože se na nich nachází méně zeleně, důvodem pro toto je fakt, že na vesnicích si málo kdo dovolí

---

¹⁵ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 128 - 129

¹⁶ ELIÁŠ, Vojtěch a Tomáš KOTRLÝ. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v České republice*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 14

mít neudržovaný a zanedbaný hrob. Toto je zapříčiněno i tím, že na venkově žije více věřících, kteří dodržují epitafní tradice. Současným trendem v pohřbívání u nás se stále více stává pohřbívání žehem. Tento způsob pohřbívání velmi ovlivňuje celkový vzhled hřbitovů z důvodu nutnosti zakládání rozptylových nebo vsypových louček.

3.2 Rozdělení hřbitovů podle náboženství

Náboženství je jedním z nejdůležitějších činitelů, který se podílí na formaci hřbitovů a způsobu pohřbívání. Naše území se během historie stalo křižovatkou kultur. Největší vliv zde měly křesťanské proudy, které ovlivnily vývoj hřbitovů a pohřbívání u nás. Méně časté jsou pak židovské hřbitovy, které jsou většinou historické. S narůstajícím vlivem Islámu se u nás začínají vyskytovat i muslimské oddělení na hřbitovech. V České republice za posledních pár let stoupá počet přistěhovalců z různých zemí. Tito lidé se povětšinou drží svého náboženství, svých tradic a zvyků při pohřbívání, proto se můžeme na našich hřbitovech také setkat s odlišnými typy hrobů a jejich rozmanitou úpravou.

3.2.1 Křesťanství

Křesťanství a jeho proudy jsou nejrozšířenější náboženství u nás. Základní kniha všech křesťanů je Bible svatá. Věřící věří v nesmrtelnost duše a její možné přijetí u Boha v nebi. Tělo je považováno za chrám duše, proto je tělu zemřelého prokazována úcta pietním zacházením. Typické symboly na křesťanských hřbitovech jsou kříže, kamenné náhrobky a bohaté zdobení.¹⁷

3.2.1.1 Katolická církev

Jedná se o nejrozšířenější křesťanský proud u nás. Součástí je především největší Římskokatolická církev, avšak patří sem i například církev Řeckokatolická a církev Starokatolic-

---

¹⁷ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 238

ká. Pohřeb je chápán jako rozloučení církve s jejím členem. Tradičním způsobem pohřbu je pohřeb do země. Od 20. století je však tolerován i pohřeb žehem čili kremace, a to v případě, že není projevem odporu k církvi. Důležité symboly ve spojitosti s pohřbem jsou černá barva, svěcená voda, kadidlo, kříž. V České republice katolictví převažuje a tím pádem jsou u nás i katolické hřbitovy nejběžnější.¹⁸

3.2.1.2 *Protestantská církev*

V České republice působí mnoho protestantských církví například Českobratrská církev evangelická, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Jednota bratrská a další. Protestantství vychází z katolictví, avšak církve protestantského typu nemají kněze, ale kazatele. Mají stejné tradice a téměř totožné hřbitovy, liší se v podstatě pouze v pohřebních obřadech. Na většině českých hřbitovů nejsou od sebe nijak oddělovány protestantské hroby od těch katolických. Na velkých ústředních hřbitovech mohou být samostatná protestantská oddělení.¹⁹

3.2.1.3 *Pravoslavná církev*

Pravoslavná církev nemá na našem území takovou tradici jako katolictví nebo protestantství, pochází z východní Evropy a Asie a přichází k nám nejčastěji s ruskou menšinou. Největší koncentrace ruské menšiny je v západních Čechách a to převážně v okolí Karlových Varů, zde byl také vybudován první samostatný pravoslavný hřbitov v Čechách. Základ pohřbu zesnulých pravoslavných křesťanů je dán ve způsobu, jak byl pohřben Pán Ježíš Kristus. Pohřbu předchází různé symbolické úkony, jakými jsou například omývání

---

¹⁸ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 239 - 240

¹⁹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 242

těla vodou nebo olejem. Do hrobu se klade zesnulý tak, aby byl tváří k východu a nad hrobem se z pravidla staví takzvaný osmikonečný kříž.²⁰

3.2.2 Judaismus

Judaismus je termín, který se začal používat až v 19. století. Tento termín označuje souhrn pravidel a zvyků, které utvářejí náboženský svět židovského národa. Základem víry židů je Tóra, pět knih Mojžíšových. Judaismus jako náboženství se vyvinul u hebrejských kmenů přibližně ve 2. tisíciletí př. n. l. Je důležité rozlišovat mezi judaismem jako náboženstvím a židovstvím jako kulturně-nábožensko-nacionálním souborem, zahrnující historii, jazyk, zemi, liturgii, filozofii, umění, soubor estetických znaků, náboženských praktik a podobně. Na území Čech se první židé usídlili již v 10. století a již od této doby byli jako menšina pod velkým tlakem, jejich situace se ale zlepšila v době osvícenství. S počátkem éry Třetí říše se situace židovského obyvatelstva, v Nacisty okupované Evropě, značně zhoršila a holocaust stál 80 tisíc židů pocházejících z Čech, Moravy a Slezska jejich život. Ti, co přežili, emigrovali. V době komunismu nebyla situace židovského obyvatelstva o moc lepší. V současnosti federace židovských obcí sdružuje deset židovských obcí v Čechách a na Moravě. Na území České republiky se dochovalo asi 346 židovských hřbitovů a oddělení. Mezi charakteristický prvek v souvislosti s pohřbem patří například zákon, že by k pohřbu mělo dojít ještě v den úmrtí člověka. Pro nejbližší příbuzné platí také to, že by prvních sedm dní po úmrtí neměli vůbec vycházet z domu a měli by sedět na zemi.²¹

Židovský hrob nelze, na rozdíl od těch křesťanských, narušit, hroby lze použít jen jednou. Jakmile došlo k zaplnění hřbitova bez možnosti jeho rozšíření, navezla se na něj nová a silná vrstva zeminy, do které se pak pokračovalo s pohřbíváním. Náhrobní kámen měl v průběhu dějin různé podoby, používala se prostší stéla nebo nákladnější tumba. V dnešní době jsou používány kamenné náhrobní kameny, které nesou pouze jméno a datum narození a úmrtí. Na rozdíl od katolických a ostatních hřbitovů jsou židovské hřbitovy a jednot-

---

²⁰ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 275 - 285

²¹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 245 - 246, s. 286 - 305

livá výzdoba hrobů velmi prostá a decentní. Místo nákladných a honosných květinových vazeb Židé projevují úctu k zesnulému položením kamínku na hrob. Židovské hřbitovy na našem území již od pradávna zanikají a mnohé z nich jsou již zlikvidovány a zastavěny. U některých zaniklých hřbitovů dnes ani nevíme, kde se nacházely. Spousta hřbitovů neměla svého správce, a proto došlo k jejich úpadku a tento stav setrvává až do dnes. Židovské hřbitovy více než ostatní podléhají návalu vandalů a zlodějů. Na většině existujících hřbitovů se nachází historicky i umělecky cenné náhrobky. Mnohé ze starých, ale i novějších hřbitovů mají také významnou krajinnou hodnotu a jsou významnými historickými památkami, které je potřeba chránit.²²

3.2.3 Islám

Arabské slovo Islám znamená mír, odevzdanost, poslušnost. Vyznavačem tohoto náboženství je muslim, tedy odevzdaný. Svou odevzdanost muslimové projevují Bohu - Alláhovi. Hlavním zdrojem islámské víry je Korán, což jest kniha učení, která byla zjevena proroku Muhammadovi.²³

V současnosti počet muslimské komunity v České republice roste. Tito lidé sem přicházejí spolu se svou vírou a svými pohřebními tradicemi, díky značnému rozrůstání této menšiny na území České republiky vzniklo na hřbitovech několik oddělení určených právě muslimům. První muslimské pohřebiště u nás vzniklo v Třebíči v roce 1994. Další oddělení určené muslimům se nachází na Olšanském hřbitově a bylo otevřeno v roce 2004.²⁴

Muslimský hřbitov se od křesťanských liší svou jednoduchostí, hroby jsou bez kamenné obruby, svíček nebo květinové výzdoby. Hrob lze použít pouze jednou, zemřelí mají právo na věčný klid. Podle islámské tradice musí být hrob orientován směrem k Mekce. Pohřeb musí být proveden v den úmrtí. Islám zakazuje pohřeb žehem, neboť tělo má zůstat co

---

²² PLESINGER, Tomáš. *Židovské hřbitovy* [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: http://www.zidovskehřbitovy.cz/index.php?id_cat=1

²³ *Al-Islám* [online]. 2009 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://al-islam.cz/>

²⁴ SVOBODA, Jiří. *Pohřebiště* [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://www.pohrebiste.cz/index.htm>

nejdéle neporušeno. Islám doporučuje navštěvovat hřbitovy a hroby, aby pozůstalí projevili úctu mrtvým.²⁵

3.3 Rozdělení hřbitovů podle způsobu využití a zahradně architektonického pojetí

Hřbitovy se dají rozdělit podle různých faktorů, tím základním je rozdělení na veřejná a neveřejná pohřebiště. Dále je můžeme například dělit podle využití, způsobu pohřbívání, stáří a podle zahradně-architektonického pojetí. Podle charakteru sídla rozlišujeme hřbitovy na městské a venkovské. Mnohé hřbitovy se však skládají z několika oddělení. Tudíž je nelze přesně komplexně specifikovat a pojmenovat.

3.3.1 Architektonické hřbitovy

Architektonické hřbitovy jsou charakteristické výrazným členěním plochy a prostoru. Na tomto typu hřbitovů hraje zeď vedlejší roli. Mnohdy se zde nenachází vůbec, popřípadě ve formě doplňkové pouze na jednotlivých hrobových místech, kde ji vysazují pozůstalí. Na prostornějších hřbitovech jsou podél cest vysazována stromořadí z dlouhověkových listnatých stromů, jenž zvýrazňují půdorysné obrazce cest. Další využívanou zelení jsou dřeviny vhodné pro tvarování.

„Tento typ hřbitova pracuje se stavebně-architektonickými prvky (zdi, zídky, schodiště, terasy, výtvarná díla) i s architektonizovanými porosty (tvarované, stříhané, s výrazným habitem apod.) a to na výrazném a sevřeném půdorysu. Takto ztvárněná plocha je nejintenzivněji využita i co do počtu uložení ostatků.“²⁶

Některé z těchto hřbitovů jsou významné architektonické celky, a proto jsou chráněny jako nemovité kulturní památky. Nachází se zde většinou pravidelná síť hlavních a vedlejších cest, která rozděluje hřbitov na jednotlivá oddělení a pole. Jednotlivá hrobová místa jsou

---

²⁵ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 244, s. 306 - 310

²⁶ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 160

geometricky a systémově uspořádaná. Výraznou součástí je obvodové zdivo, které odděluje hřbitov od okolní krajiny. Neodmyslitelné prvky těchto hřbitovů jsou pohřební kaple, kostelíky, márnice a obřadní síně. Na uzlových bodech jsou umístěny pietní symboly. Architektonický typ hřbitova je nejčastějším hřbitovem v České krajině.

3.3.1.1 Městský architektonický hřbitov

Městský architektonický hřbitov nalezneme ve městě, slouží tedy většímu počtu obyvatel, než je tomu na vesnických hřbitovech. Tento hřbitov je větší rozlohy a z pravidla se skládá z několika oddělení. Můžeme zde naléznout část pro klasické pohřbívání, kolumbária, urnové hroby, vsypové loučky a další oddělení, na nichž panuje vysoká hustota hrobových míst. Díky větší rozloze, na které se tento typ hřbitova nachází, se zde objevuje větší množství zeleně než je tomu zvykem na vesnických architektonických hřbitovech. Ve větší míře se zde používají vzrostlé stromy umístěvané do alejí nebo podél obvodových zdí. Jednotlivá oddělení jsou pak často rozčleněna tvarovanými nebo volně rostlými živými ploty. V místech křížení cest a na obvodovém pěším okruhu bývají často zařizována odpočívadla.

Nejvíce preferovaná zeleň je zeleň takzvaného funerálního vzhledu. Vysazuje se například *Taxus*, *Thuja*, *Chamaecyparis* a *Tilia*. Možná je taky výsadba smutečních forem stromů. Jako podsadby se osvědčili stínomilné trvalky. Na těchto hřbitovech je důležitý spon a umístění stromů ve stromořadí. Důležitá je i dostatečná výška nasazení koruny u stromů v blízkosti cest, aby byl zajištěn bezkonfliktní průjezd motorových vozidel. Vnitřní plochy hřbitova jsou vyplněny drobnější zelení často náletového charakteru. Typickou součástí jsou dřeviny, které vysazují pozůstalí. Ty přispívají ke koloritu hřbitova.²⁷

3.3.1.2 Vesnický architektonický hřbitov

Vesnický architektonický hřbitov je nejčastějším typem hřbitova v České republice, najdeme ho v každé větší obci a slouží jedné nebo vícero obcím v okolí. Typickým znakem

---

²⁷ HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, s. 104 - 105

těchto hřbitovů je jejich menší velikost, jelikož jsou využívány nízkým počtem obyvatel. Nejčastějším způsobem pohřbívání na těchto hřbitovech je tradiční pohřbívání do země. Převážná většina těchto hřbitovů má geometrický půdorys a vysokou hustotu hrobových míst, které jsou umístěny pravidelně do geometrických uskupení. Starší hřbitovy bývají umístěny v blízkosti kostela a novější za vesnicí. Dřeviny zde mají jako u ostatních hřbitovů doplňkovou funkci. Na některých vesnických hřbitovech zcela chybí nebo jsou vysázeny pouze podél obvodových stěn hřbitova a to například listnaté stromy z rodu *Tilia* a *Betula*.

3.3.2 Parkové hřbitovy

Parkové hřbitovy slouží dvojímu účelu, fungují jako místo k pohřbívání, tak i k rekreaci. Tyto dvě funkce by měly být plněny stejnou měrou. Takový typ hřbitova se vyznačuje větším množstvím zeleně než je tomu u jiných typů hřbitovů. Hroby jsou nepravidelně rozmístěny po parku a jedná se v podstatě o dekorační prvky. Důležitou součástí těchto parkových hřbitovů jsou vhodná doplňková zařízení jako například odpočívadla, vodní prvky a umělecká díla. Tento způsob ztvárnění hřbitovů je charakteristický hlavně pro severské země, avšak postupně se začíná ujímat i v ostatních zemích.

„Parkový hřbitov řeší areál na způsob klasické (stylové, dobové) parkové úpravy, do níž jsou včleněny jednotlivé části pro pohřbívání (hrobová pole, ostrovy hřbitovních polí a ostatní skupiny). Prostor je modelován vysokou zelení (solitéry, skupiny, aleje), v hrobových polích je pak uplatněna vegetace střední a nízká, často též tvarovaná.“²⁸

3.3.3 Lesní hřbitovy

Tyto hřbitovy nejvíce zapadají do přirozené kompozice krajiny, jelikož jsou k ní nejšetrnější. Dají se považovat za optimální formu pohřbívání v moderní společnosti. Tento typ hřbitova se u nás začal objevovat počátkem 20. století.

---

²⁸ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 160

Lesní hřbitovy využívají původní terén lesa se všemi jeho prvky. Využita je původní vegetace, do které jsou volně rozmístěny hrobová místa.²⁹

Pro jejich zaležení jsou nejvhodnější smíšené mladší až středněvěké lesy na okrajích měst. Les se musí šetrnými zásahy upravit, aby spon mezi kosterními dřevinami umožnil stavbu hrobových míst. Náhrobky by měly šetrně korespondovat s místem a nenarušovat vzhled lesa. Umisťují se nepravidelně, aby co nejvíce splynuly s prostředím. Celý prostor má působit jako lesopark, který zastává funkci pohřební a rekreační. Vegetace je tvořena hlavním stromovým patrem, podrostovým keřovým patrem a stínomilnými trvalkami. Mohou být využity i solitérní parkové dřeviny, které jsou v souladu s charakterem lesa. Soukromá výsadba u hrobů se příliš nepodporuje. Na cesty jsou používány přírodní materiály jako například mlat nebo šlapáky.³⁰

3.3.4 Ústřední hřbitovy

Ústřední hřbitovy jsou rozsáhlá pohřebiště, jenž se nachází převážně ve statutárních městech, a slouží jak tomuto statutárnímu městu, tak širokému okolí. Většinou se skládají z množství oddělení, která jsou určena různým náboženstvím a mohou se od sebe lišit architektonicky i zahradně-architektonickým pojetím. Tato oddělení mohou také pocházet z různých historických dob a mohou být kombinována s těmi nově vzniklými. Tyto hřbitovy v sobě často také skrývají vysoce ceněné umělecké i architektonické skvosty a hroby významných osobností. Na těchto hřbitovech také většinou existuje možnost využít různé způsoby pohřbívání, tradiční nebo žehem a následně použít kolumbária, vsypové nebo rozptylové loučky. Jednotlivá oddělení jsou navzájem propojena cestami a zelení, která je pro ústřední hřbitovy velmi významná. Tyto hřbitovy se nachází na mnohem rozlehlejších pozemcích, než je tomu u ostatních hřbitovů, proto je zde možné použít mnohem spletitější a druhově různorodější vegetaci. Často jsou využívána vzrostlá stromořadí, ale i solitérní stromy. Díky množství zákoutí a volného prostoru jsou vysazovány i trvalkové, popřípadě

---

²⁹ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 160

³⁰ HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, s. 105

letničkové záhony. Pokud je o tyto hřbitovy a jejich zeleň vhodně pečováno vznikají zajímavé kompoziční celky a jejich atmosféra je nezaměnitelná. Příkladem je Ústřední hřbitov v Brně, který se stal nedílnou kulturní památkou města.

3.3.5 Historické hřbitovy

Historické hřbitovy jsou významnými památkami lidské historie. Většinou se na těchto hřbitovech již nepohřbívá a slouží spíše jako historické památky. Některé historické hřbitovy mají však i novější oddělení, která jsou stále v provozu. Tyto hřbitovy jsou uznávané pro své umělecké hodnoty, architektonický sloh a kompoziční ztvárnění. Jsou to funebrální galerie volně otevřené pro širokou veřejnost. Údržba těchto hřbitovů je však komplikovaná a to právě díky jejich historické hodnotě, proto podléhají památkové péči. Tyto hřbitovy dochovávají důkazy o pohřbívání v minulosti a je důležité je zachovat a zpřístupnit veřejnosti. Na našem území se nachází mnoho těchto hřbitovů mezi nejvýznamnější například patří ty židovské.

3.3.6 vojenské, válečné hřbitovy a hřbitovy bezejmenných

Posledním místem odpočinku vojáků, mnohdy obou válčících stran, se stávají hřbitovy vojenské nebo také válečné. Tyto hřbitovy jsou smutným následkem válek v průběhu historie. Jejich vznik byl nutností a je spjat s válkami a bitvami. Zajímavostí těchto hřbitovů je, že jsou zde pohřbeni příslušníci různých národů i náboženství.

Válečné hroby nejsou jen bezduché objekty, jsou to symboly, které připomínají padlé ve službách své vlasti. Tyto hroby nedělíme z hlediska péče na naše a cizí. Na všechny padlé hledíme jako na oběti hrůz válek. Česká republika jako civilizovaný stát se zavázala, že bude pečovat o všechny válečné hroby bez ohledu na příslušnost těchto padlých vojáků. Na našem území se nachází vojenské hroby z první a druhé světové války, války prusko-rakouské a z dob napoleonských válek. Vojenské hřbitovy jsou často součástí větších hřbitovních komplexů, ale mohou být i samostatným pietním místem. Hroby mohou být buď

jednotlivé popřípadě hromadné. Vegetace na těchto hřbitovech je převážně střídmého charakteru, objevují se plochy trávníku s minimem dřevinné vegetace.³¹

Hřbitovy bezejmenných vznikly v důsledku potřeby pohřbít tisíce neznámých obětí umučených v koncentračních táborech a popravených ve věznicích.³²

3.3.7 Urnové hroby a kolumbária

Při pohřbu žehem je popel zemřelého umístěn do urny, k jejíž uchování se používají urnové hroby nebo kolumbária.

Urnové háje jsou seskupení těchto urnových hrobů a vznikly v první polovině 20. století v souvislosti s rozšířením pohřbů žehem. Převážně jsou založeny na řadovém systému jako je tomu u tradičního způsobu pohřbívání.³³

Jejich zakládání přineslo několik výhod jako je například hygienický charakter, jelikož nedochází k možnosti znečištění spodních vod při rozkladu těl, dále výhody ekonomické, poněvadž dochází k úspoře půdy oproti tradičním způsobům pohřbívání.³⁴

„Urnové hroby jsou zpravidla na rozloze 1 m². Jejich zařízení se skládá z rámu, soklu, krycí desky, pomníku, někdy urnové neboli kolumbární schránky s proskleným uzávěrem. Často bývá součástí pomníku také kostka a sloupek, ať už nižší, nebo vyšší než samotný pomník. Nezřídka vidíme urnové hroby bez krycích desek, kdy na ploše vnitřního prostoru urnového hrobu je buď květinová výsadba, mramorová drť, nebo velké oblázky.“³⁵

---

³¹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 339 - 343

³² *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 82

³³ HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, s.105

³⁴ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 88 - 89

³⁵ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 88

Urnové hroby jsou menších rozměrů, proto zde není taková možnost výsadby jako u tradičních hrobů. Je možné využít drobné dřeviny, trvalky ale i letničky. Často se setkáváme pouze s řezanými květinami či drobnou sezónní výsadbou do květináčů.

Kolumbária jsou architektonicky řešené stavby lišící se od sebe svým provedením. Tyto stavby mohou být volně v prostoru, mohou využívat terénních rozdílů, mohou být součástí krematorií a obřadních síní a často jsou také zabudovány do obvodových zdí hřbitova. Ve stěnách těchto objektů jsou pak vytvořeny niky, kde jsou umístěny urny, a ty jsou zakryty skleněnou nebo kamennou deskou. V prostorech kolumbária musí být pro návštěvníky umožněno ukládání květin a svíček.³⁶

3.3.8 Rozptylové loučky, vsypová a vpichová místa

Při pohřbu žehem jsou tu krom umístění do urny ještě další možnosti uložení popela a to buď formou rozptylu, vsypu nebo vpichu.

Rozptylová loučka je prostor sloužící k volnému rozptýlení popela do trávy a pochází ze skandinávských zemí. Rozptylová loučka je nedílnou součástí novějších pohřebišť a měla by být na výrazném, ale spíše klidném místě areálu a založená na dostatečné ploše s přihlédnutím k potřebám obyvatel a velikosti pohřebiště.³⁷

Uspořádání zeleně by mělo prostor loučky obklopit a ochránit před přízemním větrem při obřadu. Druhovú skladba této vegetace by měla korespondovat s okolním prostředím hřbitova.³⁸

Hlavní funkční částí loučky je plocha travního společenstva. Nutností je kvalitně založený a pravidelně udržovaný trávník, který musí být oddělen od ostatních prostorů hřbitova například obrubníkem nebo cestičkou a návštěvníci by měli být informováni, že na tento

---

³⁶ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 164

³⁷ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 79 - 80

³⁸ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 88 - 91

trávník není dovoleno vstupovat. Nutností rozptylové loučky je také shromažďovací prostor pro konání obřadů a místo pro kladení věnců, květin a svíček.³⁹

Vsypová a vpichová místa jsou specifická místa pro rozptyl popela. Jsou to prostory s vhodně upraveným trávníkem a po obvodu ohraničeny obrubníkem, zábradlím nebo kamenným lemováním.⁴⁰

Zásadní součástí těchto míst jsou souřadnice, které označují místa uložení, jiná zařízení ani jiné identifikační prvky zde zpravidla nejsou. Princip pohřbu spočívá v uložení popela do země, do předem vyhloubené jamky. Tento specifický způsob pohřbení je českým vynálezem a od jeho doby vzniku se úspěšně zavádí i jiných evropských zemích.⁴¹

3.3.9 Kaplové hrobky

Zajímavým typem pohřebišť jsou kaplové hrobky. Tyto hrobky stojí za zmínku z důvodu, že jejich výskyt na hřbitovech dělá z těchto míst, místa tajemná a umělecky pozoruhodná. Kaplové hrobky jsou často součástí historických hřbitovů, ale mohou se také nacházet mimo hřbitovy a být tak samostatnými soukromými pohřebišti.

Největší rozmach těchto staveb zaznamenalo 18. a 19. století. Zejména na větších městských hřbitovech je jejich výskyt četnější z toho důvodu, že tyto hrobky si stavěly bohaté rodiny, šlechtické rody a významné osobnosti. V současnosti se kaplové hrobky nestaví, ale jsou využívány staré hrobky dědici původních zřizovatelů. Tyto stavby jsou dědictvím a odkazem minulých generací. Pokud zůstaly na současných hřbitovech zachovány, výrazně ovlivňují charakteristiku a vzhled takového hřbitova a jsou dokladem toho, jak se v minulých staletích pohřbívalo a jaké architektonické styly se používaly.⁴²

---

³⁹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 79 - 81

⁴⁰ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 78 - 79

⁴¹ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 91 - 92

⁴² STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 82 - 83

4 VEGETACE NA HŘBITOVECH

Pro hřbitovní prostředí je charakteristické velké množství vegetace, ať už se zde vyskytuje v jakékoliv formě. Tato zeleň zajišťuje osobitý ráz hřbitova a při vhodné skladbě mu dodává důstojnost.

4.1 Hřbitov - součást systému veřejné zeleně

V současnosti hřbitovy představují v organismu měst a obcí jeden z článků systému zeleně a výrazně se projevují v jejich urbanistické kompozici. Plochy zeleně a jejich prvky dotvářejí důstojný, pietní ráz a atmosféru hřbitova. Uspořádání zeleně a její druhová skladba je velkým způsobem ovlivněna formou pohřbívání a z toho vyplívajícího uspořádání hrobů a celého hřbitova. Podíl zeleně na hřbitovech přímo vyplývá z architektonického pojetí hřbitova. Na klasických architektonických hřbitovech převážně vesnického typu je zeleň redukována na minimum a má pouze doplňkový význam. Na větších městských hřbitovech slouží vysoká zeleň jako doprovod hlavních komunikací a zdůrazňuje geometrické členění. Nejlépe použitá zeleň, kde se využívá jejího přirozeného růstu a skladby, je na lesních případně parkových hřbitovech. Výraznějším podílem zelených ploch včetně stromů a keřů se současně vyznačují novější urnové háje a zvláště, rozptylové loučky. Výrazný podíl zeleně na hřbitovech se nachází také u vstupů, v okolí obřadních síní a krematorií.

„Hřbitovní zeleň spadá do kategorie veřejné zeleně, ale přesto se od běžných ploch tohoto druhu liší. Má specifickou pozici: zastává doprovodnou úlohu, určující je pohřebiště a jeho funkci musí být zeleň přizpůsobena. Prvotní úkol - pohřbívání - je tedy nadřazen zeleni. Na druhou stranu je ale zeleň nezbytnou součástí hřbitova.“⁴³

Zeleň, která je zařazena v systému veřejné městské zeleně, musí být vhodně udržována, proto by každý hřbitov měl mít svého správce, který je zodpovědný za stav tohoto místa. Hřbitovní zeleň je specifickou vegetací, o kterou by mělo být pečováno více než o ostatní veřejnou zeleň, jelikož podléhá množství doporučení a ustanovení, kterými se je vhodné

---

⁴³ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 134

řídít. Navíc, kvalitní zeleň zlepšuje i psychický dopad místa. Součástí těchto veřejných míst by měl být také vhodný inventář, jako například lavičky, odpočívadla a odpadkové koše, které slouží k rekreačním účelům veřejnosti.

4.1.1 Hřbitov v krajině

Hřbitov nebo-li veřejné pohřebiště můžeme při jeho umístění a zřizování propojovat s okolní krajinou nebo vytvořit unikátní uzavřený prostor. Můžeme využít dálkových pohledů a propojení s okolní krajinou nebo využít pouze vnitřní prvky jako je zeleň a architektonické doplňky.⁴⁴

Hřbitov v krajině je velmi výrazným prvkem, který může pozitivně ovlivňovat celkovou kompozici krajiny, ale může být také negativním prvkem v krajině. Hřbitov může krajinu doplňovat malebnými výhledy a průhledy. Měl by přirozeně navazovat na okolní krajinu a obce. Zeleň použitá na hřbitově by měla působit přirozeně pro dané místo a nebyť příliš velkým kontrastem pro okolní přirozenou druhovou skladbu. Krajinářsky nejšetrnější hřbitovy jsou hřbitovy parkové a lesní, které splývají s okolním prostředím.

„Hřbitov je zahrada posledního bytí, zahrada a krajina věčnosti. V jeho uspořádání se snažíme podpořit meditaci těch, kteří se teprve připravují. Vytváříme prostředí abstraktní krajiny, kde prvky evokují to podstatné, co domov krajiny obsahuje. Prostředí, kde by si žijící měl uvědomit, kdo je, jak je pomíjivý.“⁴⁵ a „Hřbitov by měl být zahradou, v níž nalezneme vyrovnání, kde můžeme přemýšlet. Proto je velmi důležité vtisknout mu osobitost. Má pramenit z dané situace v krajině, v místě. Je třeba „uchopit duch místa“ (genius loci) a ten vtisknout prostoru. Myšlenka - cíl - výsledek, to jsou hlavní atributy celého tvůrčího pochodu.“⁴⁶

---

⁴⁴ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 159

⁴⁵ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 159

⁴⁶ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 159

4.2 Dřeviny hřbitovů

Dřeviny se na hřbitovech vyskytují a staly se jejich součástí již v pradávnu. Zeleň zajišťuje osobitý ráz hřbitova a dodává mu na estetičnosti.

4.2.1 Význam dřevin na hřbitově

Dřeviny na hřbitovech jsou významným prvkem a jejich nedílnou součástí. Použití vhodné zeleně a uvážlivá péče o ni je nezbytná, ačkoliv je fakt, že na mnohých hřbitovech v České republice, ale i ve světě, zeleň z hřbitovů vymizela. Tyto hřbitovy jsou sice na údržbu mnohem méně náročné, ale mohou působit negativně na lidskou psychiku. Hřbitov je místo, kde truchlí pozůstalí a vzpomínají na své mrtvé a z toho důvodu, je vhodnější na těchto místech zeleň použít. Tvary dřevin, zelená barva a květy bylin uklidňují a vnášejí do těchto smutných událostí trochu pozitivní energie. Dřeviny jsou na hřbitovech potřebné také z důvodu estetiky. Záleží na kompozičním pojetí hřbitova, na jeho architektonickém vzhledu a použití vhodných taxonů a jejich vkusném a praktickém umístění na ploše hřbitova. Především na městských hřbitovech mají dřeviny důležitou úlohu současně jako kulisy a živý plot, který odděluje město od tohoto pietního místa a brání hluku města pronikat na hřbitov. Vegetace na městských hřbitovech slouží také jako čistička vzduchu ať už od pachů města nebo také od možných pachů vznikajících při tlení těl. Další nepostradatelnou funkcí je ochrana okolního životního prostředí, kdy vhodný rostlinný kryt a dřevinná vegetace zajišťuje lepší provětrávání hrobů a rozhoduje tak o správném procesu rozkladu. Každý hřbitov je bioklimatickým, psychologickým, hygienickým, etickým i estetickým prostorem sídla.

4.2.2 Vegetace na hřbitovech v historii

Tak jako je tomu dnes, tak i v průběhu historie měly dřeviny na hřbitovech a pohřebištích své čestné místo. Často byly vysazovány z estetických důvodů, mnohdy se samy na těchto místech uchytily a přirozeně rozmnožily. Na prostých hřbitovech byla dřevinná vegetace vysazována rozvolněně, bez většího řádu nebo pozdějších zásahů. Hrobky a pomníky vý-

znamných osob a příslušníků šlechtických rodů byly zkrášlovány touto vegetací mnohdy i za použití cizokrajných dřevin, které zdůrazňovaly moc a významnost pochovaného.

Častým jevem v minulosti však bylo vysazování dřevin podle jejich symboliky. Například cypřiše bývaly označovány jako symboly smrti, protože prý brání rozkladu těl, dají se tedy brát i jako symboly nesmrtelnosti. Topoly znázorňovaly svobodu. Symbolika kaštanů spočívala v podobě připomenutí pohanských hájů. Byly vysazovány skupiny kaštanů a v symbolickém počtu vysázených stromů byl tak vytvořen háj jako pomník. Některé druhy stromů byly vybírány podle svého vzhledu, jako například smuteční vrby a tůje, či sloupovité jalovce a mnohé z těchto dřevin se používají dodnes.⁴⁷

„Pomník ze stromů se vyskytuje jako nejvyšší a nejpřesvědčivější ztělesnění památkové ideje.“⁴⁸

Uspořádání zeleně na středověkých farních kostelech lze doložit už pouze z nejasných historických dokladů a to například z kreseb, rytin a nebo z detailnějších městských vedut. Až do josefínského zákazu a stěhování hřbitovů na okraje vesnic a měst byly hřbitovy situovány kolem kostelů. Tehdejší hřbitovy byly obehnány zdí se vstupní branou, kdy tuto zeď povětšinou provázely stromy, které tvořily souvislý zelený prstenec korun podél hřbitova. Přesnější uspořádání stromů je doloženo na některých mapách stabilního katastru až z počátku 19. století. Způsob uspořádání stromů v této době byl převážně složen ze solitérních jedinců, dvojící stromů nebo skupin stromů. Převážná část stromů byla náhodně vysázená, jen část byla záměrně vysazována u hrobů. Později se stalo zvykem vysazovat řady stromů stejného druhového složení podél zdí a to jak na vnější straně hřbitova, tak i uvnitř. Výsadba byla převážně z taxonů původních na našem území popřípadě taxonů jim blízkých. Jednalo se o základní druhy a celkové složení vegetace na hřbitově bylo z menšího počtu dřevin. Péče o tuto vegetaci byla minimální, převážně se dělala pouze seč. Druhové složení se skládalo hlavně z listnatých stromů například *Tilia cordata*, *Betula pendula* a později dru-

---

⁴⁷ *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 81

⁴⁸ Hans Sedlmayr in *Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 81

hy z rodu *Populus*, *Acer* a *Malus*. Jednalo se o dřeviny běžně dostupné. Počátek užití jehličnanů na hřbitovech nelze doložit, ale došlo k němu mnohem později.⁴⁹

Tento zmiňovaný vzhled hřbitovů se u nás skoro nedochoval. V průběhu historie byly hřbitovy měněny, rozšiřovány a byla na ně vysazována různorodá vegetace. Mnohdy se pouze dochoval původní záměr uspořádání alejí, stromořadí a skupin stromů jejichž složení se sice měnilo, ale umístění zůstalo.

Vývoj druhé poloviny 19. století je ovlivněn modelem krajinářského hřbitova z Německa, který hřbitov více transformoval do parkové pozice. Byly využívány geometrické tvary a pravidelné půdorysy. Vznikají sítě cest a hrobových polí s viditelnou snahou o řád a přehlednost a o úsporné a ekonomické využití plochy. Tento řád dokreslují systémy alejí a stromořadí. Druhová skladba byla například z druhů *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*, *Aesculus hippocastanus*, *Fraxinus excelsior*, *Sorbus intermedia* nebo *Betula pendula*, které byly vysazovány do trojsponu a sloupovité topoly například *Populus nigra Italica*. Ve druhé polovině 20. století se ujaly malokorunné druhy a kultivary a to *Acer platanooides* 'Globosum', *Crateagus laevigata* 'Pauls Scarlet', *Fraxinus excelsior* 'Pendula', *Prunus avium* 'Plena', *Prunus serulata* 'Kanzan' a další. Druhová skladba jehličnanů se převážně sestává z rodu *Thuja*, *Chamaecyparis*, *Picea* a *Taxus*. V této době se také prvně uplatňují živé stříhané ploty. Vznik a zakládání urnových hájů, rozptylových a vsypových louček ovlivňuje hřbitovy tím, že vznikají travnaté plochy a trvalkové záhony.⁵⁰

4.2.3 Vegetace na hřbitovech v současnosti

Podíl zeleně na hřbitovech vždy vyplývá z architektonického vzezření hřbitova. V současnosti je stav Českých hřbitovů někde na pomezí mezi úpadkem a následným postupným odstraněním veškeré vegetace nebo naopak jejich rozvojem v krajinářsky a kompozičně

---

⁴⁹ Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 81 - 87

⁵⁰ Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, s. 87 - 88

harmonická místa posledního odpočinku. Ze starších hřbitovů je vegetace bohužel většinou pomalu odstraňována, ale vznikající nové hřbitovy nebo hřbitovy rekonstruované jsou nově osazovány množstvím zeleně. Stále více se prosazují úpravy reprezentačního charakteru sjednocující povrch hrobů do souvislých záhonů pomocí vegetačních pokryvů. Mnohonásobně vzrůstá podíl travnatých volných ploch a výsadeb zeleně. Zlepšení vzhledu hřbitovů ovlivňuje i vznik menších oddělení nebo skupin hrobů, které jsou obklopeny vegetací. Jehličnany a stálezelené dřeviny jsou uplatňovány ve větším množství, aby kompozice měla celoroční účinek. Vysoká stromová zeleň je vysazována hlavně na okrajích hřbitova. Moderní formy hřbitovů, které k nám přichází hlavně ze severských zemí, využívají velké travnaté plochy a řadové řazení menších hrobových míst v úrovni terénu. V případě, že jsou za pomníky dostatečné prostory, vysazují se keře a menší stromky. Součástí hřbitovní zeleně je soukromá úprava hrobů, která spočívá především ve výsadbě drobných, zakrslých a půdopokryvných dřevin, trvalek a výjimečně letniček, které dotváří celkový rámeček náhrobku. Velikost této vegetace by neměla převyšovat nebo jinak konkurovat samotnému pomníku. Často používanou výzdobou hrobů jsou také řezané květiny.

Navrhování nových hřbitovních úprav by mělo začínat řádným plánováním a projektováním. Novější způsoby zakládání hřbitovů počítají především s dostatkem prostoru pro zeleň, s rozvolněností a hlavně s menší mírou použití kamene na náhrobky. Preferují se umělecká ztvárnění náhrobních kamenů a využívání jiných materiálů, jakými jsou například kov, sklo, dřevo a další nebo v případě kamene, neopracovaný přírodní kámen. Poslední dobou se ve větších městech rozšiřují i profesionální návrhy hrobových míst, kdy profesionál zabezpečí vše počínaje návrhem a realizací pomníku a konče výsadbou zeleně a celoroční péčí o hrob.

Každý národ i každá země má svůj specifický pohled na úpravu hřbitovů a samotných hrobových míst. Není správné přejímat do detailů úpravy typické pro jinou zemi, ale je třeba se jimi inspirovat a zamyslet se nad těmito prostory posledního odpočinku a dát jim novou tvář, která bude více v souladu s měnící se moderní společností.

4.2.3.1 Složení dřevinné vegetace na hřbitovech v současnosti

Dřevinná vegetace na hřbitovech může být tvořena alejemi, stromořadími, solitérními vzrostlými stromy, živými ploty a stěnami, skupinami keřů a jednotlivci nebo pnoucími dřevinami.

Aleje bývají stěžejní kostrou hřbitovů. Celý prostor hřbitova pozvedávají do výšky a propojují pohledově hřbitov s okolní krajinou. Dominující dřevinou v alejích jsou listnaté stromy. Nejčastěji se uplatňující druhy jako například *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*, druhy z rodu *Acer*, používá jí se i *Aesculus flava*, *Aesculus hippocastanum*, *Aesculus x carnea*, přestože poslední dobou velmi trpí chorobami, *Carpinus betulus*, *Carpinus betulus* 'Fastigiata', lze použít i *Fagus sylvatica* a jeho kultivary nebo druhy z rodu *Quercus*. Často jsou vysazovány i sakury, které jsou velmi hezké, ale mají kratší životnost, jejich dřevo je křehké a trpí často chorobami.

Na okraji hřbitovů a podél zdí jsou vysazovány například *Betula pendula*, *Betula papyrifera* a *Populus alba*, *Populus balsamifera*, *Populus nigra* 'Italica'.

Jako solitéry se užívají například *Fagus sylvatica* a jeho kultivary, druhy z rodu *Quercus*, oblíbené jsou *Betula pendula*, *Betula papyrifera* občas se vyskytují i druhy z rodu *Salix*. Dekorativně pak působí dřeviny typu *Magnolia*, *Liliodendron tulipifera*, *Fraxinus*, *Paulownia tomentosa* atp.. Mezi solitéry se uplatňují i jehličnany, velmi vodné jsou druhy z rodů *Pinus*, *Abies* a *Junipers*, *Thuja* atp..

Jehličnany se však nejvíce používají do živých plotů a zdí, zde se nejvíce preferují druhy z rodu *Thuja*, jejichž výhodou je nízká pořizovací cena a rychlý růst, avšak starší exempláře mohou působit neupraveně, a *Taxus*, který je vhodný především na stinná místa. Z listnatých dřevin se do stříhaných plotů a zdí používají například vhodné druhy z rodu *Spiraea*, *Berberis*, *Cotoneaster* ale i třeba *Fagus sylvatica*.

Jednotlivé keře nebo keře ve skupině jsou nejčastěji druhy z rodu *Berberis*, *Ilex*, *Juniperus*, *Pinus* atp..

Nejběžnější popínavou dřevinou na našich hřbitovech je *Hedera*.

4.3 Údržba hřbitovů

Činností související se správou hřbitova je jeho údržba. Do této činnosti spadá letní a zimní údržba cest, péče o zeleň a drobné úpravy movitého a nemovitého majetku a další činnosti.

4.3.1 Údržba areálu hřbitovů

Správce hřbitova je zodpovědný za stav celé plochy. Aby mohl hřbitov správně plnit svou funkci a sloužit veřejnosti, je třeba o něj vhodně pečovat a udržovat ho. Jde samozřejmě nejen o to, poskytovat služby občanům, ale i o péči o areál hřbitovů. Jedna z prvních nutností je udržovat vhodné oplocení kolem pohřebiště, které brání vandalům, krádežím, zamezuje vstupu v době uzavření hřbitova a také brání v přístupu volně pobíhajícím psům a divoké zvěři. Následující péče by měla být věnována údržbě cest, které je třeba udržovat v zimě, aby nebyly pokryty sněhovou pokrývkou a na podzim je třeba odklízet spadané listí. Správce hřbitova je taky povinen vyvěsit v areálu hřbitova řád pohřebiště, jiná upozornění týkající se nájemců a služeb a plán celého pohřebiště. Nezbytnou složkou hřbitovního příslušenství jsou odpadkové koše a velké kontejnery na odvoz odpadu. Primárním odpadem jsou biologické materiály, které vznikají při běžné údržbě hřbitova (tráva, listí, větve atp.). Další odpadní materiál vzniká využíváním a údržbou hrobových míst (věnce, kytice, svíčky, lahve, vázy, mísy, papíry, celofán atp.). Třetím typem odpadu je materiál vznikající kamenickou činností a posledním druhem odpadu je nebezpečný odpad vznikající činností správce pohřebiště (kopání hrobů, exhumace, čištění hrobek atp.). Při údržbě areálu hřbitova je třeba kontrolovat stav osvětlení, mobiliáře a doplňkových služeb, včetně zálivkové vody.⁵¹

Specifická péče se týká historických hřbitovů, kde se ve většině případů již nepochovává, tudíž tyto hřbitovy plní spíše funkci parkovou. Zde je třeba vynaložit vhodnou péči jak o

---

⁵¹ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 27 - 132

zeleň, tak o hroby. Tyto plochy mají stanoveny zvláštní režimy a spousta z nich spadá do památkové péče a jakýkoliv větší zásah musí být konzultován s památkovým ústavem.⁵²

4.3.2 Péče o dřeviny hřbitovů a pěstební opatření

„Zeleň - vegetace je podstatnou a formující složkou hřbitovního celku a zvýrazňuje zahradně-architektonické řešení, odráží se též v uzpůsobení vlastních hrobů. Základní součástí těchto míst je vegetace, porosty. Různě komponovaná, ztvárněná a pěstovaná podle principů základní koncepce toho kterého typu úprav. Obecně by měla být málo religiózní, spíše optimistická, barevná, kvetoucí, nezdůrazňující pochmurnost místa. Hřbitov je přece zahrada věčnosti.“⁵³

Vegetace na pohřebištích musí být již dopředu navrhována jak se zřetelem na její pozdější vzrůst a dlouhověkost, tak s ohledem na její pozdější pravidelnou údržbu. Při jejím výběru a výsadbě je nutné brát ohled na to, že vegetace plní funkci doplňkovou. Častým neduhem při výsadbě se stává použití příliš mohutných stromů nebo keřů, použití nevhodného sortimentu, pozdní a nevyhovující řez dřevin a bujení náletových dřevin. Při výběru dřevin rostoucích v blízkosti hrobových míst a cest musíme pamatovat, že vysazené stromy, ačkoliv jsou z počátku malé, tak po čase se jejich kořenový systém rozroste a může ohrozit nebo narušit stabilitu hrobových míst, základy hrobek atd.. V jiném případě mohou jejich rozvětvené kořeny dokonce zamezit pohřbívání do ještě nevykopených hrobových míst nebo do již použitého hrobového místa. Při údržbě dřevin na hřbitovech se lze často setkat s nutným zásahem do starých vzrostlých alejí, v těchto případech je třeba se bohužel řídit rozumem a dbát na bezpečnost a tyto aleje včas vykácet a nahradit je novými. Při výsadbě nových stromů musíme dodržovat vhodnou vzdálenost mezi nimi, aby výsadba nebyla přeplněná, potměšlá a aby si stromy později nekonkurovaly. Do alejí se vysazují nejkvalitnější stromy s větším obvodem kmene, alej musí být založena najednou a stromy by měly pocházet od jednoho pěstitele. Na hřbitovy není vhodné vysazovat dřeviny s plody, které

---

⁵² STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 132

⁵³ OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, s. 171

zanechávají neodstranitelné skvrny na hrobech. Při péči o dřeviny neleze zapomenout ani na péči o keře obzvláště o ty, které jsou zapojeny do živých plotů a stěn. Tyto keře je nutné pravidelně tvarovat a udržovat. Tradičním problémem na pohřebištích se stává opad listí a následné znečištění hrobových míst. Majitelé hrobů upozorňují na tento problém, proto je vhodné se mu vyvarovat již při výsadbě a to buď správným výběrem dřevin a nebo jejím vysazením v dostatečné vzdálenosti od hrobů. Tato dostatečná vzdálenost je i dobrým opatřením při nahodilém pádu větví, který by mohl ohrozit a poškodit pomníky. Dalším obvyklým problémem jsou vzrostlé stromy v blízkosti hrobů, které si zde vysadili majitelé, kteří nepočítají s budoucím vzrůstem dřevin a navíc si neuvědomují, že tyto stromy vysazují na cizím pozemku.⁵⁴

4.3.2.1 Pěstební opatření na hřbitovech

Dřevinné vegetační prvky velmi ovlivňují celkovou kompozici a stabilitu míst, kde se nachází. Už při jejich výsadbě je nutné předem znát jejich vlastnosti včetně jejich růstu, vývoje v budoucnu a také délku jejich existence.⁵⁵

Pro budoucí kvalitní výsadbu a kompozici je nutností dodržovat určitá pravidla při výsadbě a výběru dřevinných vegetačních prvků. Vždy je třeba mít dobře promyšlený záměr výsadby a jeho budoucí funkci. Před samotnou výsadbou je třeba poznat stanoviště a z toho pak vycházet s výběrem vhodných dřevin. Následuje pak pravidelná péče. Výběrem vhodných dřevin a správné péče se lze do budoucna vyhnout nákladným pěstebním opatřením.

V případě zanedbání některého kroku z postupu je třeba provádět různá pěstební opatření, která vychází z hodnocení dřevin, jenž získáme na základě dendrologického průzkumu. Hodnocení dřevin je zapotřebí při stanovení využitelnosti stávající zeleně, pro vytvoření

---

⁵⁴ STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 45 - 141

⁵⁵ PEJCHAL, Miloš a Pavel ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče*. Vyd. 1. Lednice: Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2012, s. 7

podkladů k pěstebním opatření, pro plánování nákladů, ke zjištění historických souvislostí a k detailnějšímu seznámení se projektanta s objektem.⁵⁶

V případě hřbitovů a jejich pěstebních opatření je třeba se řídit postupem. V první řadě provést průzkum objektu a dokladů. Následně provést rozbor, který vychází z průzkumu, a určuje záměr a postup při řešení situace. Poslední částí je návrh vhodných řešení. Do návrhu pěstebních opatření lze zahrnout všechna potřebná ošetření pro stávající zeleň, ale také celkové odstranění dřeviny ze stanoviště.

Soupis pěstebních opatření dle⁵⁷

- řez: zakládací řez (při založení koruny), řez výchovný (úprava koruny u mladých jedinců), řez opravný (oprava nevhodné předchozí péče), udržovací řez (u dospělých jedinců), zdravotní řez (odstranění suchých větví a pahýlů), bezpečnostní řez (pro bezpečný provoz), speciální řez
- kácením dřevinné vegetace
- pěstební opatření koruny: celková regenerace koruny, odlehčení koruny, redukce koruny, uvolnění koruny
- odstraněním výmladků
- zajištění statické stability
- ošetření dutin a hniloby
- zapěstování cílového tvaru

4.3.2.2 Hlavní problémy s dřevinnou vegetací na hřbitovech

Problém s kořenovými systémy vzniká nadzvedáváním náhrobních kamenů a pomníků, čímž může docházet k destabilizaci hrobů a poškozování kamenných desek.

---

⁵⁶ PEJCHAL, Miloš a Pavel ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče*. Vyd. 1. Lednice: Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2012, s. 8

⁵⁷ HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, s. 208 - 221

Jako další může vyvstávat problém s expanzivně se rozrůstajícími dřevinami, které způsobují zarůstání a překrývání pomníků a hrobů.

Můžeme taktéž zmínit problém se znečištěním náhrobků pomocí plodů a opadu listů. Některé plodící stromy mohou znečišťovat pomníky barvicími a agresivními plody, zároveň může docházet k poškození výzdoby hrobů velkými a těžkými plody. Opad listů způsobuje jak neestetické znečištění, tak i zbarvením kamenných desek náhrobků tlejícím listím.

K problému s nálety a nárosty dochází na méně udržovaných místech. Tyto dřeviny mohou vytlačovat záměrně vysázené dřeviny.

4.3.2.3 Úprava pohřebišť v budoucnosti

V současnosti mají staré hřbitovy spíše charakter soukromých malých parcel s hrobovými místy. Majitelé si sami určují vzhled hrobu a jeho okolí. Hřbitovy ovšem tvoří velkou část městské nebo vesnické zeleně, proto je třeba jejich vzhled chápat a ošetřovat jako celek. Na hřbitovy je třeba nahlížet jako na park a věnovat jim odpovídající péči. Do podvědomí občanů by se měla dostat praxe, kdy je o hřbitovy a hrobová místa postaráno ze strany specialistů, jejichž činnost by se měla zaměřit na správný vzhled hřbitova a úpravu hrobů. Z dnešních nevzhledných hřbitovů, charakteru skladiště pomníků, by se měly stát pietní místa s vhodnou důstojnou úpravou. Ideálními úpravami jsou zlepšení vzhledu stávajících hřbitovů, budování urnových hájů, vznik rozptylových, vyspových a vpichových louček, vznik nových hřbitovů s parkovou úpravou a vznik lesních hřbitovů.⁵⁸

---

⁵⁸ WAGNER, Bohdan. *Sadovnická tvorba: Sadovnické úpravy v intravilánu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, s. 93

II. MATERIÁL A METODY

5 TERÉNNÍ ŠETŘENÍ

Postup terénního šetření spočíval v první řadě ve výběru vhodných objektů ke zkoumání. V mém případě se jednalo o výběr tří hřbitovů. Každý z těchto hřbitovů je jednotlivým reprezentantem z rozdělení hřbitovů podle zahradně-architektonického pojetí. Mnou vybrané hřbitovy jsou Nový hřbitov v Luhačovicích, Starý hřbitov v Uherském Brodě a Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě. Na těchto hřbitovech jsem zkoumala zdravotní stav dřevin, jejich použití a péči o dřevinné vegetační prvky. Dalším zkoumaným aspektem byla koexistence dřevinné vegetace s ostatními prvky hřbitova. Na každém hřbitově jsem si vybrala několik příkladů dřevinných vegetačních prvků, převážně stromů, které byly nevhodně použity, byla u nich prováděná nepatřičná péče nebo se u nich vyskytl závažný zdravotní, estetický nebo jiný problém. Do vybraných vegetačních prvků jsem také zahrнула několik vhodně použitých ukázkových dřevin. Dřeviny jsem vybírala, tak aby byly příznačnou ukázkou dřevin z daného hřbitova. U všech těchto vybraných dřevin jsem provedla inventarizaci, klasifikaci a následně jsem kriticky zhodnotila současný stav této dřevinné vegetace. Podle výsledků jsem navrhla vhodná pěstební opatření pro jednotlivé hřbitovy a jejich vegetaci. Na závěr práce jsem mezi sebou porovnávala výsledky z jednotlivých hřbitovů. Součástí práce jsou také mapy jednotlivých hřbitovů v měřítku 1 : 500, na kterých je vyznačena sadovnická hodnota vybraných vegetačních prvků

6 HODNOCENÍ DŘEVIN

6.1 Metodika hodnocení

K hodnocení dřevin na hřbitovech jsem využila metodiku podle přednášek Šimka a publikace PEJCHAL, Miloš a Pavel ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče*. Vyd. 1. Lednice: Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2012, 60 s., kterou jsem přizpůsobila a zjednodušila pro mé hodnocení. Použila jsem důležité atributy ke klasifikaci vybrané dřevinné vegetace a díky zjištěným informacím je vyhodnotila. Výsledkem je dendrologický průzkum vybraných dřevinných prvků a návrh pěstebních opatření.

Inventarizace a vyhodnocení potenciálu dřevinných vegetačních prvků vzniká na základě dendrologického průzkumu vybraného objektu, který je zaměřen na poznání vybraných vlastností dřevin. Představuje základ pro hodnocení dřevin. Hodnocení dřevin je rozšíření základního hodnocení, tedy dendrologického průzkumu, o další poznání. Dendrologický potenciál jednotlivých dřevin představuje celkovou hodnotu jedince z pohledu zahradní a krajinářské architektury a potenciální funkčnosti vyplývající z jeho biologických vlastností. Dendrologický potenciál dřeviny je označen termínem sadovnická hodnota. Celkový dendrologický potenciál objektu je pak schopnost aktuálních dřevinných vegetačních prvků daného objektu zajistit stabilitu kompozice.⁵⁹

Hodnocení se skládá z popisné, tabulkové části a fotografické přílohy. Tabulková část obsahuje jednotlivé vyhodnocení zvolených atributů a v poznámce je u zvolených dřevinných vegetačních prvků odkaz na fotografickou přílohu.

6.2 Terminologie dřevinných vegetačních prvků

VP - vegetační prvek, základní prvek zahrani a krajinářské tvorby

---

⁵⁹ PEJCHAL, Miloš a Pavel ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče*. Vyd. 1. Lednice: Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2012, s. 7 - 15

DVP - dřevinný vegetační prvek, tvořen pouze dřevinami

Jednoduchý VP je jednotlivě rostoucí dřevina.

Složený VP je skupina jedinců stejné životní formy.

Kombinovaný VP je skupina jedinců různé životní formy.

Dřevinné vegetační prvky:

- solitérní strom, keř - primární, jednoduchý VP
- skupina stromů, keřů - primární, složený VP (samostatná dřevina ve skupině je sekundární VP)
- stromořadí - primární, liniový, složený VP ze stromů (samostatná dřevina ve stromořadí je sekundární VP)
- živý plot - primární, liniový, složený VP z keřů (samostatná dřevina v živém plotu je sekundární VP)

6.3 Hodnocené atributy dřevin

- Identifikační atributy
- Dendrometrické atributy
- Kvalitativní atributy

6.3.1 Identifikační atributy

Identifikace dřevinných vegetačních prvků a to pomocí rodu, druhu a vnitrodruhové jednotky podle publikace KOBLÍŽEK, Jaroslav. *Jehličnaté a listnaté dřeviny našich zahrad a parků*. 2. rozš. vyd. Tišnov: Sursum, 2006, 551 s.. U složených vegetačních prvků je uvedena taxonomická skladba v %.

6.3.2 Dendrometrické atributy

Výška stromu

Výška je měřena od paty kmene po vrchol vegetačního prvku je udána v metrech.

Výška báze koruny

Báze koruny je nejbližší nacházející se živá část koruny, tzn. výhony s pupeny či listy, nebo místo nasedání nejnižší postavené živé větve na kmene je udána v metrech s přesností na centimetry.

Šířka koruny

Kolmý průmět koruny k zemi, u jedinců s nepravidelným obrysem koruny je uvedena průměrná hodnota a je uvedena v metrech.

Výčetní tloušťka kmene

Výčetní tloušťka je měřená ve výšce 1,3 m nad patou kmene. Pokud se strom větví pod výčetní výškou, tloušťka je měřena pod větvením. V případě vícekmennů jsou měřeny průměry alespoň 4 nejsilnějších kmenů. Výčetní tloušťka je udána v centimetrech.

6.3.3 Kvalitativní atributy

Věkové stádium

1	Nová výsadba
2	Ujatá výsadba
3	Stabilizovaný dospívající jedinec
4	Dospělý jedinec
5	Starý až dožívající jedinec

Tabulka 1 Věkové stádium

Vitalita

1	Optimální	Plně vitální jedinec.
2	Mírně snížená	Mírně snížená vitalita, jejíž projevy mohou být dočasné
3	Středně snížená	Středně snížená vitalita, při odstranění negativních vlivů může nastat zlepšení.
4	Silně snížená	Silně snížená vitalita, možnost zlepšení stavu je málo pravděpodobné.
5	Žádná	Zcela bez projevů života.

Tabulka 2 Vitalita

Zdravotní stav celkem

1	Stromy bez poškození nebo stromy mírně poškozené, předpoklad dlouhodobé existence.
2	Stromy výrazně poškozené, existence není bezprostředně ohrožena.
3	Stromy velmi silně poškozené, existence bezprostředně ohrožena.

Tabulka 3 Zdravotní stav

Sadovnická hodnota

1	Dřeviny velmi hodnotné	Velmi hodnotný strom. Typický habitus, již vzrostlé, zcela zdravé a nepoškozené, plně vitální a dlouhodobě perspektivní exempláře.
2	Dřeviny nadprůměrně hodnotné	Nadprůměrně hodnotný strom. Má určité nedostatky, které však významněji nesnižují jeho hodnotu. Dlouhodobě perspektivní.
3	Dřeviny průměrně hodnotné	Průměrně hodnotný strom. Případné poškození nebo výskyt chorob a škůdců podstatně neovlivňuje jejich vitalitu. Střednědobě až dlouhodobě perspektivní. Do této kategorie jsou řazeny i mladé, plně vitální dřeviny s typickým či požadovaným habitem, které zatím nedosáhly přibližně polovičních rozměrů dosažitelných na stanovišti.
4	Dřeviny podprůměrně hodnotné	Podprůměrně hodnotný strom. Je podstatně snížena vitalita, pravděpodobná je jen krátkodobá existence.
5	Dřeviny velmi málo hodnotné	Velmi málo hodnotný strom. V důsledku stáří, chorob a škůdců nebo poškození je natolik snížena vitalita, že chybí předpoklady být jen krátkodobé existence.

Tabulka 4 Sadovnická hodnota

6.4 Mapy

Součástí této práce jsou také mnou zpracované mapy pro každý hřbitov. Tyto mapy jsou v měřítku 1 : 500 a jsou přiloženy v přílohové části. Na mapách jsou vyznačeny vybrané dřevinné prvky a jsou barevně rozlišeny podle sadovnické hodnoty. V následující tabulce je ukázáno použité barvené schéma pro jednotlivé stupně sadovnické hodnoty.

	Dřeviny velmi hodnotné
	Dřeviny nadprůměrně hodnotné
	Dřeviny průměrně hodnotné
	Dřeviny podprůměrně hodnotné
	Dřeviny velmi málo hodnotné

Tabulka 5 Barevné schéma sadovnické hodnoty

7 NÁVRH PĚSTEBNÍCH OPATŘENÍ

Zpracováno podle přednášek Šimka a publikace HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, 303 s..

7.1 Návrh péstebních opatření v tabulce inventarizace

Zkratky jsou umístěny v kolonce péstební opatření.

zkratka	název	pěstební opatření
OV	Odstranění výmladků	Odstranění výmladků.
OD	Ošetření dutin	Ošetření dutin a zpomalení rozvoje hniloby.
OS	Ořez suchých větví	Ořezání suchých větví a omezení jejich vlivu na živou část jedince.
OZ	Odstranění zlomů a pahýlů	Odstranění zlomů, pahýlů z důvodu bezpečnosti.
OK	Odlehčení koruny	Odstranění části koruny pro její posílení.
RG	Celková regenerace koruny	Odstranění koruny pro její následnou regeneraci.
RK	Redukce koruny	Odstranění části koruny z důvodu péstebních.
RO	Řez opravný	Opravný řez s cílem odstranit nedostatky vzniklé nevhodnou péčí nebo zanedbáním.
RU	Řez udržovací	Řez pro dlouhodobou správnou funkčnost.
UK	Uvolnění koruny	Odstranění vegetace konkurující koruně.
CT	Zapěstování cílového tvaru	Zapěstování tvaru koruny.
ST	Zvýšení statické stability	Opatření pro posílení statické stability jedince.
ODS	Odstranění jedince	Odstranění jedince ze stanoviště.

Tabulka 6 Návrh péstebních opatření

Obtížnost pěstebního opatření

1	Nenáročné zásahy.
2	Středně náročné pěstební opatření.
3	Náročné až složité zásahy.

Tabulka 7 Obtížnost pěstebního opatření

VBH - vegetace se nachází v těsné blízkosti hrobu, mohou vznikat poškození

NK - nadzvedávání hrobů kořenovým systémem

ZOL - silné znečišťování hrobových míst opadem listů

Textový komentář k pěstebnímu opatření se nachází u každého hřbitova pod tabulkami.

8 MODELOVÉ OBJEKTY

8.1 Nový hřbitov v Luhačovicích

Nový hřbitov v Luhačovicích vznikl v roce 1978 na základě kritické situace v pohřbívání. Původní hřbitov byl umístěn v obytné oblasti, kde nebyla možnost jeho dalšího rozšíření. V roce 1969 byl proveden výběr stanoviště pro nový hřbitov. Jako vhodnější stanoviště bylo vybráno území na jihovýchodě města. V roce 1973 byla stavba zahájena. Výstavba Nového hřbitova v Luhačovicích byla součástí tzv. akce Z. Tento nový hřbitov byl navržen v moderním pojetí socialistického režimu. Návrh vypracoval tehdejší Stavoprojekt Brno, autorem projektu byl Akad. architekt Vladimír Palla. Toto nové území se rozkládá na severním svahu hory Ovčírna. Hřbitov je obklopen zalesněnou částí a zahrádkářskou oblastí. Hlavní vstup na hřbitov je z ulice Hradisko. Hřbitov zaujímá rozlohu 3 hektarů a je rozdělen na dolní část, lesní část, urnový háj, vsypová loučka a smuteční obřadní síň s chladírnou. Vsypová loučka byla dodatečně dobudována v letech 1987-1990. Obřadní síň má půdorys obdelníku a nachází se hned u vstupu na hřbitov. Součástí výzdoby obřadní síně je původní malba od Akad. architekta Vladimíra Palla. Čelní příčná stěna síně je prosklená s výhledem na stupňovitě členěný terén a okolní zeleň. Součástí zahradně-architektonického celku hřbitova je výšková plastika s motivem přesýpacích hodin. Tato výšková dominanta je pohledovým orientačním bodem pro všechny přístupové cesty. Celý hřbitov je propojen hlavní cestou, na kterou jsou napojeny příčné chodníky a cesty pro dostupnost k jednotlivým hrobovým místům i pro údržbu areálu. V celém areálu jsou místy zabudované lavičky pro odpočinek. Hřbitov má skalnaté pískovcové podloží, proto zde byla stanovena prodloužená tlečící doba.⁶⁰

Luhačovice jsou lázeňské město plné turistů a místní hřbitov se tak mnohdy stává cílem letních vycházek návštěvníků města, kteří zde mohou nalézt hrob Betty Smetanové manželky hudebního skladatele Bedřicha Smetany.⁶¹

---

⁶⁰ *Technické služby Luhačovice* [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.tsluhacovice.cz/>

⁶¹ *Luhačovice: Oficiální průvodce lázeňským městem* [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.luhacovice.cz/>

Tento hřbitov podléhá správě města, ačkoliv je určen pro civilní veřejnost, převažuje zde vliv katolické církve. Toto pohřebiště by se dalo kategorizovat jako městský architektonický hřbitov s prvky parkové úpravy.

8.1.1 Související přílohy

Inventarizace 1 až 4

Fotografie č. 1 až č. 9

Mapa 1

8.1.2 Návrh péstebních opatření

Na Novém hřbitově v Luhačovicích převažuje původní stará výsadba, které není z dlouhodobého hlediska perspektivní. Nachází se zde množství vzrostlých jedinců *Quercus robur* v posledním věkovém stádiu, které mohou ohrozit bezpečnost chodu hřbitova. Návrhem péstebního opatření pro tyto dřeviny je jejich odstranění, které bude velmi obtížné, díky jejich mohutnému vzrůstu a lokaci. Tyto dřeviny by následně měly být nahrazeny novou výsadbou. V blízkosti hrobových míst pro tradiční pohřbívání se nachází několik jedinců *Carpinus betulus 'Fastigiata'*, které jsou nadprůměrné sadovnické hodnoty, u jedno z jedinců byl zjištěn nevhodný zásah od majitele blízkého hrobu. Tento nedovolený zásah by měl být napraven opravným řezem. U jedince *Pinus nigra* byla objevena výrazná tlaková vidlice, která podporuje špatnou statiku stromu a časem může hrozit rozlomení stromu. U této dřeviny by měl být proveden ořez suchých větví a odlehčení koruny a vhodné ošetření vidlice. Na hřbitově se nachází také dřevina *Sorbus aucuparia*, která je zde nevhodně použita z důvodu možného znečišťování hrobů plody, ale i z důvodu nevhodného použití v celkové kompozici dřevin hřbitova. V areálu hřbitova se objevuje i několik dospělých stromů *Pinus sylvestris*. Do vybraných vegetačních prvků byl zahrnut jedinec se silným náklonem a velkým množstvím suchých větví. Návrhem péstebního opatření u této dřeviny jsou ořez suchých větví, odstranění zlomů a zvýšení statické stability. Dále se zde nachází několik zástupců *Carpinus betulus*, které mají zapěstovaný dvojkmen a trpí na dutiny, jenž je třeba ošetřit a zajistit, aby nedocházelo k větším škodám. Některé z těchto dřevin mají

výmładky a ty je třeba ořezat. Díky parkové úpravě hřbitova, rozvolněností dřevin a volným travnatým plochám se zde nesetkáváme s problémem kolize kořenových systémů a hrobových míst. Opad listů se zde vyskytuje asi jako na každém hřbitově s vegetací, ale jeho míra není nijak problémová.

8.1.3 Dendrologický potenciál

Dřevinné prvky byly vybrány jako ukázkový nástin stromové dřevinné vegetace na Novém hřbitově v Luhačovicích. Z provedeného průzkumu a analýzy inventarizace vyplynulo, že celkový dendrologický potenciál hřbitova je nízký a z dlouhodobého hlediska nestabilní a je nutné provést množství pěstebních opatření. Velkou část dřevin tvoří původní výsadba *Quercus robur* z 80. let. Tyto vzrostlé stromy ačkoliv dotváří celkovou kompozici hřbitova, tak je nutné je v blízké době odstranit. Parková úprava tohoto hřbitova je velmi povedená, ale zaslouží si vhodnější péči o toto místo.

8.2 Starý hřbitov v Uherském Brodě

Historie hřbitovů v Uherském Brodě začíná v místech kostela Sv. Jana Křtitele dnešního chrámu Mistra Jana Husa a u kostela Nanebevzetí Panny Marie při dominikánském klášte-ru. V těchto místech se dříve nacházely malé hřbitovy pro měšťany. Pro židovskou obec pak sloužil starý židovský hřbitov za hradbami města. V důsledku hygienických požadavků byly hřbitovy z města přesunuty na periferii města. Vznikl tak v 18. století starý hřbitov a následně v 19. století nový židovský hřbitov. Následně byl pak v důsledku nedostatku prostoru a rozrůstání města vybudován nový městský hřbitov a opět na okraji města.⁶²

Starý hřbitov v Uherském Brodě se nachází nedaleko centra města. Hřbitov je v současnosti obklopen bytovými domy, silniční komunikací a parkovištěm. Nachází se na rozloze 0,8 ha. Tento hřbitov je typickou ukázkou vesnického architektonického hřbitova odkud zcela vymizela vegetace. V důsledku nedostatku místa zde byla většina zeleně vykácena. Hrobo-

---

⁶² BARTOŠ, Josef a Metoděj ZEMEK. *Uherský Brod: Minulost a současnost slováckého města*. 1. vyd. Brno: Blok, 1971,

vá místa jsou zde na některých místech tak těsně nahuštěná, že zde chybí i síť cest. Ačkoliv hřbitov zdobí mnoho historických náhrobků, zcela postrádá tu správnou atmosféru, kterou by dotvářela vhodná zeleň. Uprostřed se nachází dominanta hřbitova kaple.

Při terénním průzkumu na tomto hřbitově jsem byla často oslovována staršími občany, kteří zde byli na návštěvě rodinných hrobů s otázkou, zda-li mám na starost zeleň hřbitova. Po ujasnění, co je mou prací, mi přesto návštěvníci sdělili jejich problémy. Často se tyto jejich překážky týkaly právě zbytkové zeleně, která se na hřbitově nachází. Setkala jsem se několikrát s požadavkem na vykácení posledních několika stromů. Těmto návštěvníkům většinou vadil problém s opadem listů či budoucím problémem nadzvedávání hrobů kořenovým systémem.

Přestože tento hřbitov se může zdát z hlediska dendrologického potenciálu bezvýznamný, zařadila jsem ho z důvodu, že se tento typ hřbitova v české krajině hojně vyskytuje.

8.2.1 Související přílohy

Inventarizace 5

Fotografie č. 10 až č. 15

Mapa 2

8.2.2 Návrh pěstebních opatření

Na tomto hřbitově se v současnosti nachází omezené množství dřevinné vegetace. Některé z těchto dřevin trpí především stísněným prostorem a zároveň mohou v budoucnosti poškozovat okolní hrobová místa. Na hřbitově převažuje mladší výsadba *Acer platanoides*. U jedince tohoto druhu byla objevena mrazová puklina a rozsáhlé poškození na kmenu. Toto poškození silně ovlivňuje celkové zdraví této dřeviny a je pravděpodobná pouze krátkodobá existence. Poškození je však možno ošetřit krycím materiálem. Další jedinec *Acer platanoides* byl poškozen sekačkou nebo jiným nástrojem. Toto poškození není rozsáhlé a v současnosti není třeba větších zásahů, ale je vhodné toto poškození do budoucna sledovat. *Juniperus virginiana*, který zde pravděpodobně zasadili majitelé hrobového místa je zcela nevhodně použit. Tuto dřevinu je třeba v budoucnu odstranit z důvodu poškozování hrobo-

vého místa. Na hřbitově se také nachází jedinec *Liriodendron tulipifera*, na kterém byl nevhodně proveden řez. Tento ořez větví byl pravděpodobně způsoben některým z majitelů blízkých hřbových míst. Pěstební opatření by mělo být také provedeno na jedinci *Thuja plicata* a to zvýšit stabilitu této dřeviny. Z kompozičního, ale i hlediska hygienického by měla být na tomto hřbitově provedena výsadba dalších dřevin.

8.2.3 Dendrologický potenciál

Dendrologický potenciál hřbitova je snížený. Dřeviny, které se zde nachází nemají ještě dostatečně vyvinutý habitus, aby se dal posoudit jejich další vliv na okolní hřbová místa. Dřeviny, které se zde nachází jsou často poškozovány majiteli okolních hřbových míst, ačkoliv je jejich zásah protizákonný. Tento hřbitov postrádá větší množství dřevinné vegetace a to jak z patra stromového, tak i keřového. V rámci pěstebních opatření, by bylo vhodné, aby zde byla vysázena nová vhodná zeleň. Podle historických fotek (viz fotodokumentace) zde v minulosti bylo použito množství stromů druhu *Betula pendula*, tato dřevina dotvářela dokonalou kompozici vesnického hřbitova a bylo by vhodné tento pohled obnovit.

8.3 Nový Židovský hřbitov v Uherském Brodě

Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě byl založen v roce 1870 a doposud se zde pohřbívá. Nachází se v ulici Neradice a v blízkosti pivovaru Janáček na ploše 0,8 ha. Hřbitov je veden jako kulturní památka České republiky. Na hřbitově je 1085 náhrobků a z toho asi stovka barokních a klasicistních náhrobků byla přemístěna ze zdevastovaného Starého židovského hřbitova po skončení 2. světové války. Nejstarší z náhrobků, který je v současnosti umístěn na Novém židovském hřbitově je z roku 1601. Vedle vchodu na hřbitov se tyčí obřadní síň, kde je umístěn památník se jmény 600 obětí holokaustu. Hřbitov je v péči

Federace židovských obcí v České republice a v současnosti je zde vstup pouze na vlastní nebezpečí.⁶³

Starý židovský hřbitov se nalézal na jihu města v blízkosti hradebního opevnění. Hřbitov je neznámého stáří a nacházely se zde náhrobky z počátku 17. století.⁶⁴

8.3.1 Související přílohy

Inventarizace 6 až 7

Fotografie č. 16 až č. 25

Mapa 3

8.3.2 Návrh péstebních opatření

Všechny dřeviny na tomto hřbitově jsou stejného věkového stadia. Převažuje zde výsadba *Aesculus hippocastanum* a současně se zde nachází několik jedinců *Fraxinus excelsior*. Dřevinná vegetace na tomto hřbitově je velmi hustě vysázená a dřeviny si svými korunami často konkurují a to především v západní části hřbitova. Zde by bylo vhodné učinit probírku těchto dřevin. Všechny dřeviny, které se na hřbitově nachází jsou v těsné blízkosti hrobů nebo je přímo ohrožují svými kmeny a kořeny. Na hřbitově se nachází mnoho jedinců se sníženou statickou stabilitou. Tyto dřeviny je třeba ošetřit ořezem suchých větví, pokud je zapotřebí, a odlehčením koruny. Několik dřevin z řad *Aesculus hippocastanum* bude v budoucnu třeba odstranit a to převážně z důvodu, že na nich bylo nelezeno množství dutin a narušení hnilobou. Dřeviny z rodu *Fraxinus*, které jsou na hřbitově umístěny, jsou převážně všechny v dobrém zdravotní stavu, ovšem jejich růst v oblasti pařezu a kmenu je dosti omezen díky okolním náhrobním kamenům. V případě dřeviny z fotografie č. 20 je znát, jak tento strom *Fraxinus excelsior* svým rychlým růstem doslova vsřel část náhrobního kamene. Tato dřevina by měla být zajištěna po statické stránce, měl by být pro-

---

⁶³ Město Uherský Brod [online]. 2003 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.ub.cz/>

⁶⁴ Muzeum Jan Amose Komenského Uherský Brod [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/>

veden ořez suchých větví a je zapotřebí sledovat tento jev, aby nedocházelo k dalšímu poškozování jak dřeviny tak náhrobního kamene. Na hřbitově se nachází také dřevinný prvek *Prunus avium*, který zde pravděpodobně nebyl cíleně vysázen. Tato dřevina má nedostatečnou statickou stabilitu, začíná se projevovat hniloba a v budoucnu je třeba se postarat o její odstranění. Kompaktní výsadba dřevin z rodu *Aesculus* by mohla způsobovat problémy mohutným opadem listů obzvláště při napadení klíněnkou jírovcovou. Židovské hřbitovy však mají oproti našim klasickým hřbitovům jedinečnou strukturu, u které opad listů nepředstavuje větší problémy.

8.3.3 Dendrologický potenciál

Dendrologický potenciál hřbitova je sníženého charakteru. Všechny dřeviny na hřbitově jsou stejného věkového stádia a je třeba v budoucnu myslet na jejich nahrazení. Dřeviny z rodu *Aesculus* jsou krátkověké a často trpí na hnilobné stavy, proto je u těchto dřevin žádoucí sledovat jejich stav. Ačkoliv je u takto strukturovaných a historických hřbitovů obnova zeleně vždy komplikovaná, je třeba pozbyť nostalgie nad vzrostlými stromy a provést u těchto dřevin řádná opatření. Hřbitov se nachází na rozsáhlé travnaté ploše, která má dobrý potenciál pro navrhnutí nové, vhodnější výsadby.

9 VÝSLEDKY A DISKUSE

Výsledkem této práce je popis hřbitovů a jejich funkcí, seznam rozdělení hřbitovů na našem území a popis vegetace v minulosti a v současnosti. Rozdělení hřbitovů vzniklo na základě kombinace množství literatury, ale také díky mému postupnému seznamování se s tímto pro mnohé lidi tabuizovaným tématem. Během terénních průzkumů na mnou vybraných hřbitovech vznikly soupisy inventarizace dřevinných vegetačních prvků a jejich pěstební opatření. Na každém hřbitově bylo vybráno množství vegetačních prvků, u kterých byl proveden průzkum a na základě toho bylo navrženo pěstební opatření.

Na Novém hřbitově v Luhačovicích bylo zjištěno, že se zde nachází množství dřevin v posledním věkovém stádiu, které ohrožují bezprostřední okolí a v budoucnu je třeba provést opatření k jejich odstranění.

Starý hřbitov v Uherském Brodě se ukázal, co se týče vegetace, jako velmi chudý. Tento hřbitov se nachází v blízkosti centra na jižním svahu. Ochuzené prostředí na zeleň působí jako stráž plná žulových mohutných desek a už z hygienických důvodů je třeba provést na tomto hřbitově hustější výsadbu dřevin než je tomu v současnosti, přestože majitele zdejších hrobových míst jsou proti tomuto trendu.

Unikátním hřbitovem z hlediska struktury se jeví Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě. Tento hřbitov se nachází na rozlehlé travnaté ploše s množstvím vzrostlých stromů. Během průzkumu se ukázalo, že dřeviny na tomto hřbitově mají množství zdravotních problémů a je třeba tyto potíže vyřešit navrženými pěstebními opatřeními. V budoucnu bude současně potřebné zamyslet se nad vhodností výsadby převažující dřeviny a s ohledem na celkovou kompozici najít vhodnější kandidáty do nové výsadby.

U srovnání mnou vybraných hřbitovů je třeba zmínit, že každý z těchto hřbitovů má své kouzlo a je těžké poukazovat na to, kde byla prováděna v průběhu let lepší péče, či kde byly vysázeny vhodnější vegetační prvky. Nový hřbitov v Luhačovicích je z mnou vybraných hřbitovů ten nejmladší a v současnosti plně využíván. Dřeviny jsou zde různých věkových kategorií a jejich složení je převážně pestrého charakteru. Tento hřbitov slouží také jako park a tomu odpovídá vybavenost tohoto hřbitova. Po stránce kompoziční je tento hřbitov zajímavým místem, propojuje zeleň s architekturou z dob socialismu, v jejíž stínu se dá odpočívat a rozjímat nad životem. Starý hřbitov v Uherském Brodě v jehož centru

stojí kaple bohužel toto označení nenes. Tento hřbitov plní pouze svou hlavní funkci a naneštěstí zde není ani příliš prostoru pro nápravu. Na tomto hřbitově se nachází množství krásných historických pomníků a v kombinaci s alespoň menším množstvím zeleně, která by vrhala stín na tuto planinu, by se hřbitov mohl stát opravdu poklidným a důstojným místem a ne skladištěm hrobů, jak je tomu nyní. Opravdu jiným typem pohřebišť oproti našim klasickým se ukazují židovské hřbitovy a není tomu jinak ani u Nového židovského hřbitova v Uherském Brodě. Přestože se na tomto hřbitově stále pohřbívá, tak převážně slouží jako historická památka. Kompozice na tomto hřbitově je především vytvářena množstvím historických náhrobků, avšak celkovou atmosféru hřbitova dotváří právě doprovodná zeleň složená ze vzrostlých stromů. Ačkoliv je většina dřevin na tomto hřbitově po stránce dendrologické problémová, tak hřbitov by bez těchto vzrostlých stromů nenesl ten správný *genius loci*. Stromy obrůstající náhrobky se mohou jevit jako rizikové, ale tento jev tak nějak již patří k těmto historickým památečným hřbitovům.

10 ZÁVĚR

Hřbitov je místem posledního odpočinku. Je to místo, kde jsme si všichni rovni. Měl by vzdávat úctu našim mrtvým předkům, kteří zde ukončili svou životní pouť. Atmosféra hřbitova je vytvářena kombinací architektury, zeleně a duchovna. Tato práce se věnuje tématu hřbitovů a to převážně z pohledu dendrologického. Zeleň na hřbitovech nese doprovodnou úlohu a současně s dalšími faktory dotváří to správné kouzlo tohoto poklidného místa. Ačkoliv z mého průzkumu vyšlo najevo, že péče o dřeviny na mnou vybraných hřbitovech není dostatečná a lze zde provést mnoho úprav, tak přesto tyto hřbitovy mají svou osobitost a jsou ukázkou koloritu dnešní doby. Hřbitovy jsou důkazem toho, že lidé nezapomínají a myslí na své mrtvé předky. Jsou odrazem naší kultury a historie. Myslím, že každý si alespoň jednou v roce najde čas, aby tato zvláštní místa navštívil a zamyslel se nad prchlivostí života. Tato práce se snaží ukázat hřbitovy také z jiného pohledu, než je tomu zvykem. Vznikla na základě mých pozorování, studování literatury a jiných zdrojů a rad lidí z pohřebnické praxe. Doufám, že se tato práce stane alespoň malým přínosem do tohoto tak málo diskutovaného tématu, jakým hřbitovy jsou.

SOUHRN, RESUME

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá tématem návrh péstebních opatření na hřbitovech. V první části se bakalářská práce věnuje obecně pojmu hřbitov a jeho historii. Rozděluje pohřebiště podle zeměpisné polohy, náboženství, zahradně-architektonického pojetí a použití. Další kapitola rozebírá použití dřevin na hřbitovech v minulosti a v současnosti. Následuje pak téma péče o areál hřbitova a jeho dřevinnou vegetaci. V praktické části je popsán postup terénního průzkumu a metodika hodnocení dřevin. Důležitou částí bakalářské práce je seznámení s modelovými objekty a inventarizace dřevin na těchto hřbitovech. Na základě analýzy dřevin jsou pak vyhotoveny návrhy péstebních opatření a potenciály hřbitovů. V závěru práce jsou modelové objekty porovnány mezi sebou.

Klíčová slova

hřbitov, inventarizace dřevin, dendrologický potenciál, vegetace na hřbitovech, péstební opatření, rozdělení hřbitovů

Resume

This bachelor's thesis addresses the topic of desing of silvicultural measures in cemeteries. In the first part the bachelor's thesis focuses on cemeteries and their history in general. It divides burial grounds based on geographical location, religion, garden-architectural concept and usage. Next chapter talks about application of trees in cemeteries in the past and nowadays. Chapter about care of the area of cemeteries and their woody vegetations follows. In the practical part both terrain servey and methodology of the evaluation of trees species are described. Familiarization with the model objects and inventarization of tree species that can be found at those cemeteries is to be considered a very important part of my bachelor's thesis. After analysis of tree species suggestions of silvicultural measures and potentials of cemeteries are drafted. At the very end of my thesis, model objects are compared between themselves.

Key words

cemetery, inventorying of timber species, dendrologic potencial, vegetation in cemeteries, silvicultural measures, distribution of cemeteries

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

- ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti: doba ležících*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000, 358 s. ISBN 80-720-3286-0.
- BARTOŠ, Josef a Metoděj ZEMEK. *Uherský Brod: Minulost a současnost slováckého města*. 1. vyd. Brno: Blok, 1971, 427 s. ISBN 47-021-72.
- ELIÁŠ, Vojtěch a Tomáš KOTRLÝ. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v České republice*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006, 173 s. ISBN 80-702-1861-4.
- HURYCH, Václav. *Tvorba zeleně: sadovnictví - krajinářství*. 1. vyd. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a Střední zahradnická škola ve spolupráci s Grada Publishing, 2011, 303 s. ISBN 978-80-247-3605-1.
- KOBLÍŽEK, Jaroslav. *Jehličnaté a listnaté dřeviny našich zahrad a parků*. 2. rozš. vyd. Tišnov: Sursum, 2006, 551 s. ISBN 80-732-3117-4.
- OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků*. 1. vyd. Šlapanice: ERA, 2002, 357 s., barev. il. ISBN 80-865-1713-6.
- PEJCHAL, Miloš a Pavel ŠIMEK. *Metodika hodnocení dřevin pro potřeby památkové péče*. Vyd. 1. Lednice: Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, 2012, 60 s.
- STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 461 s. ISBN 978-807-3576-806.
- Udržovací péče o zeleň: Luhačovice 2003 : [sborník vybraných přednášek ze semináře konaného v Luhačovicích v roce 2003 v rámci Dnů zahradní a krajinářské tvorby]*. 1. vyd. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2003, 125 s. ISBN 80-902-9105-8.
- URBAN, Miroslav. *Prostory smrti: nástin vývoje hřbitovů zemí českých*. Sokolov: Okresní knihovna, 1998, [12] s. ISBN 80-238-1954-2.
- WAGNER, Bohdan. *Sadovnická tvorba: Sadovnické úpravy v intravilánu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, 182 s.

Internetové zdroje

Al-Islám [online]. 2009 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://al-islam.cz/>

ČÚZK: *Státní správa zeměměřictví a katastru* [online]. 2013 [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://www.cuzk.cz/>

Luhačovice: Oficiální průvodce lázeňským městem [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.luhacovice.cz/>

Město Uherský Brod [online]. 2003 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.ub.cz/>

Muzeum Jan Amose Komenského Uherský Brod [online]. [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/>

PLESINGER, Tomáš. *Židovské hřbitovy* [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=1

SVOBODA, Jiří. *Pohřebiště.cz* [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <http://www.pohrebiste.cz/index.htm>

Technické služby Luhačovice [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.tsluhacovice.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH INVENTARIZACE

Inventarizace 1	73
Inventarizace 2	74
Inventarizace 3	75
Inventarizace 4	76
Inventarizace 5	77
Inventarizace 6	78
Inventarizace 7	79

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Věkové stádium	49
Tabulka 2 Vitalita	50
Tabulka 3 Zdravotní stav	50
Tabulka 4 Sadovnická hodnota.....	51
Tabulka 5 Barevné schéma sadovnické hodnoty.....	52
Tabulka 6 Návrh pěstebních opatření	53
Tabulka 7 Obtížnost pěstebního opatření	54

SEZNAM FOTODOKUMENTACE

Fotografie č. 1 - nevhodný řez na <i>Carpinus betulus</i> 'Fastigiata'	80
Fotografie č. 2 - tlaková vidlice na <i>Pinus nigra</i>	81
Fotografie č. 3 - <i>Pinus nigra</i>	82
Fotografie č. 4 - dožívající jedinci <i>Quercus robur</i>	83
Fotografie č. 5 - <i>Pinus sylvestris</i> se silným náklonem.....	84
Fotografie č. 6 - dvojkmen s dutinou u <i>Carpinus Betulus</i>	85
Fotografie č. 7 - mrazová puklina s hnilobou u <i>Quercus robur</i>	86
Fotografie č. 8 - dožívající jedinci <i>Quercus robur</i>	87
Fotografie č. 9 - pohled na obřadní síň na Novém hřbitově v Luhačovicích	88
Fotografie č. 10 - Starý hřbitov v Uherském Brodě	89
Fotografie č. 11 - Starý hřbitov v Uherském Brodě	90
Fotografie č. 12 - narušení hrobů kořeny dřeviny <i>Betula pendula</i>	91
Fotografie č. 13 - mrazová puklina s začínající hnilobou na <i>Acer platanoides</i>	92
Fotografie č. 14 - historický pohled na Starý hřbitov v Uherském Brodě.....	93
Fotografie č. 15 - historický pohled na Starý hřbitov v Uherském Brodě.....	93
Fotografie č. 16 - tlaková vidlice u <i>Aesculus hippocastanum</i>	94
Fotografie č. 17 - kmen <i>Aesculus hippocastanum</i> vyvracející náhrobek	95
Fotografie č. 18 - kořenový systém <i>Aesculus hippocastanum</i> nadzvedávající rám u hrobu.....	96
Fotografie č. 19 - hnilobná dutina u <i>Aesculus hippocastanum</i>	97
Fotografie č. 20 - zarostlý náhrobek v kmeni <i>Fraxinus excelsior</i>	98
Fotografie č. 21 - pohled na Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě.....	99
Fotografie č. 22 - pohled na náhrobky na Novém židovském hřbitově v Uherském Brodě	100
Fotografie č. 23 - pohled na Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě.....	101
Fotografie č. 24 - historický pohled na Starý židovský hřbitov v Uherském Brodě	102
Fotografie č. 25 - historický pohled na Starý židovský hřbitov v Uherském Brodě	102

SEZNAM PŘILOŽENÝCH MAP

Mapa 1 - Inventarizace vybraných dřevinných vegetačních prvků v areálu Nového hřbitova v Luhačovicích M 1 : 500

Mapa 2 - Inventarizace vybraných dřevinných vegetačních prvků v areálu Starého hřbitova v Uherském Brodě M 1 : 500

Mapa 3 - Inventarizace vybraných dřevinných vegetačních prvků v areálu Nového židovského hřbitova v Uherském Brodě M 1 : 500

INVENTARIZACE

Nový hřbitov v Luhačovicích

Starý hřbitov v Uherském Brodě

Židovský hřbitov v Uherském Brodě

NOVÝ HRBITOV LUHAČOVICE
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy						Kvalitativní atributy						Pěstební opatření		poznámka	
P.č.	Taxon	v. (m)	š. k. (m)	báze koruny (m)	výčetní tl. Ø (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výskyt suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Pěstební opatření		Oblížnost pěstebního opatření
1	Carpinus betulus 'Fastigiata'	7	3,5	0,2	28	3	2						1	2			ZOL, VBH
2	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6,5	3	0,15	30	3	2						1	2			ZOL, VBH
3	Carpinus betulus 'Fastigiata'	5,5	2,5	0,15	25	3	2		1	1			1	2	RO	1	ZOL, VBH, nevhodný zásah do spodní části koruny od nájemníka blízkého hrob. místa (viz foto. 1)
4	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	2,5	0,1	27	3	2						1	2			ZOL, VBH
5	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6,5	2,5	0,1	30	3	2						1	2			ZOL, VBH
6	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6,5	3	0,2	30	3	2						1	2			ZOL, VBH
7	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	3	0,15	29	3	2						1	2			ZOL, VBH
8	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	2,5	0,2	30	3	2						1	2			ZOL, VBH
9	Carpinus betulus 'Fastigiata'	7	3	0,15	32	3	2						1	2			ZOL, VBH
10	Carpinus betulus 'Fastigiata'	7	3,5	0,1	34	3	1						1	2			ZOL, VBH
11	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	3,5	0,1	29	3	1						1	2			ZOL, VBH
12	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	3	0,1	30	3	1						1	2			ZOL, VBH
13	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6	3	0,2	31	3	2						1	2			ZOL, VBH
14	Carpinus betulus 'Fastigiata'	6,5	3	0,15	34	3	2						1	2			ZOL, VBH
15	Carpinus betulus 'Fastigiata'	7	3	0,1	32	3	2						1	2			ZOL, VBH
16	Carpinus betulus 'Fastigiata'	7	3,5	0,1	30	3	2						1	2			ZOL, VBH
17	Pinus nigra	11	3	1,5	27	4	3			1			1	3			
18	Pinus nigra	12	4	1,5	29	4	3			2			2	4	OS	1	
19	Pinus nigra	12	4	1,5	28	4	3			1			2	3			
20	Pinus nigra	14	5	2	33	4	4			3	2		3	4	OS, OK	1,2	tlaková vidlice (viz foto. 2)
21	Pinus nigra	11	4,5	1	28	4	3						2	3			(viz foto. 3)
22	Pinus nigra	11	5	0,1	28	4	4			1	2	1	2	3			
23	Pinus nigra	10	4	1	28	4	3			2	1		2	3			
24	Sorbus aucuparia	13	7	3	40	4	4	1	1	1	1		2	4	ODS	2	nevhodně použítá dřevina na hrbitově
25	Quercus robur	30	15	2	130	5	4		1	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
26	Quercus robur	31	16	2	125	5	4	1	1	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí (viz foto. 4)
27	Quercus robur	30	15	3	115	5	4	2	1	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí (viz foto. 4)

NOVÝ HRBITOV LUHAČOVICE
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy						Kvalitativní atributy						Pěstební opatření		poznámka	
P.č.	Taxon	v. (m)	š. k. (m)	báze koruny (m)	výšerní tl. Ø (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výšlet suchých věví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Pěstební opatření		Oblíbenost pěstebního opatření
28	Quercus robur	32	15	2	130	5	4	1	3	3	2	2	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
29	Quercus robur	35	17	1,5	142	5	5	1	3	3	1	1	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
30	Quercus robur	31	15	3	138	5	4	2	3	3	1		3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
31	Quercus robur	32	15	2,5	134	5	5	1	3	3	2		3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
32	Quercus robur	33	16	4	128	5	5	2	3	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
33	Quercus robur	35	15	3	130	5	5	1	3	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
34	Quercus robur	31	15	3	118	5	4	1	3	3		3	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
35	Quercus robur	32	15	2,5	120	5	4	1	3	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
36	Quercus robur	34	14	2	130	5	4	1	3	3	2	2	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
37	Quercus robur	33	15	2	125	5	4	1	3	3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
38	Quercus robur	30	13	1	117	5	4		2				3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
39	Pinus sylvestris	20	5	6	35	4	2						1	3			
40	Pinus sylvestris	21	6	7	37	4	3	1	3	2			3	4	OS, OZ, ST	2	silný náklon (viz foto. 5)
41	Pinus sylvestris	14	5	1	28	4	2						1	3			
42	Pinus sylvestris	15	6	0,8	29	4	2						1	3			
43	Pinus sylvestris	13	5	0,7	27	4	2						1	3			
44	Pinus sylvestris	15	5	1	25	4	2						1	3			

NOVÝ HRBITOV LUHAČOVICE
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy					Kvalitativní atributy							Pěstební opatření		poznámka	
P.č.	Taxon	v. (m)	š. k. (m)	báze koruny (m)	výš. št. št. (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výš. št. suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Pěstební opatření		Obtížnost pěstebního opatření
45	Pinus sylvestris	14	4	0,5	27	4	2						1	3			
46	Tilia cordata	12	7	0,2	25	4	4	1		3			2	4	OS	2	
47	Tilia cordata	13	6	0	30	4	3			1			1	3			
48	Quercus robur	27	12	2	98	4	4			2		2	3	5	ODS		doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
49	Pinus nigra	9	4	2	22	4	3			2	1		2	3			
50	Pinus nigra	10	4	3	22	4	4			3			2	4	OS	1	
51	Carpinus betulus	13	6	1	28	3	2	1		1			2	3			dvojkmen
52	Carpinus betulus	14	6	0,8	25	3	2	1		1			2	3			dvojkmen
53	Carpinus betulus	12	4	0	28	3	3	1			1	1	2	4	OD, OV	2,1	dvojkmen, dutina, výmladky (viz foto. 6)
54	Carpinus betulus	13	5	0	30	3	2	1		1			2	3	OV	1	výmladky
55	Carpinus betulus	12	5	0,8	25	3	4	2		1		2	3	4	OD	2	dvojkmen, dutina
56	Carpinus betulus	13	4	0,5	24	3	4	2		1			2	4			dvojkmen
57	Carpinus betulus	13	4	0,8	25	3	2			1			2	3			
58	Quercus robur	28	13	2,5	95	5	4	2		2		2	3	5	ODS	3	mrazová puklina, doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí (viz foto. 7)
59	Quercus robur	29	14	3	89	5	4			3			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
60	Quercus robur	29	12	3	112	5	4			2			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
61	Quercus robur	30	13	2	93	5	4			2			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
62	Tilia cordata	8	4	0	16	3	2			1			1	3	OZ	1	
63	Tilia cordata	11	4	1	18	3	2		1				1	3			
64	Tilia cordata	13	8	1	25	4	2						1	3			
65	Pinus sylvestris	14	6	1	24	4	2						1	3			
66	Pinus sylvestris	15	5	0,8	27	4	2						1	3			
67	Pinus sylvestris	13	5	1	26	4	2						1	3			
68	Picea pungens	7	3	0	10	3	2			1			1	3			
69	Juniperus virginiana 'skyrocket'	4	3	0,1	15	4	2						1	3			
70	Juniperus virginiana 'skyrocket'	5	4	0	14	4	2						1	3			
71	Juniperus virginiana 'skyrocket'	6	4,5	0,2	15	4	2						1	3			
72	Quercus robur	25	10	2	85	4	3			1			2	4	OS		
73	Pinus nigra	6	4	0	19	3	2			1			1	3			

NOVÝ HRBITOV LUHAČOVICE
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy						Kvalitativní atributy						Pěstební opatření		poznámka	
P.č.	Taxon	v. (m)	s. k. (m)	báze koruny (m)	výčetní tl. Ø (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výskyt suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadomnická hodnota	Pěstební opatření		Obtížnost péstebního opatření
74	<i>Pinus nigra</i>	7	4	0	18	3	2						1	3			
75	<i>Picea pungens</i>	6	2	0	9	3	3			1			1	3			
76	<i>Tilia cordata</i>	15	8	2	40	4	4	1		2			2	4	OS	1	
77	<i>Picea pungens</i>	8	3	0,2	13	3	2						1	3			
78	<i>Quercus robur</i>	30	13	5	100	5	4	2		2			3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
79	<i>Quercus robur</i>	28	15	3	95	5	4			2		1	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí
80	<i>Quercus robur</i>	27	12	3,5	93	5	4			2		1	3	5	ODS	3	doporučené odstranění na základě vysokého věku a současného ohrožení bezpečnosti okolí

STARÝ HRBITOV UHERSKÝ BROD
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ - SOLITERNÍ A JEDNOTLIVĚ HODNOCENÉ STROMY

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy					Kvalitativní atributy							Pěstební opatření			poznámka
P.č.	Taxon	v. (m)	š. k. (m)	báze koruny (m)	výš. tl. Ø (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výš. suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Pěstební opatření	Obtížnost pěstebního opatření	
1	Betula pendula	17	8	1	38	4	3			1	1		1	4			VBH, NK (viz foto. 12)
2	Acer platanoides	13	6	1,5	31	3	2	1					1	3	OD	1	ošetření řezů na kmene způsobené pravděpodobně sekačkou nebo jiným nástrojem
3	Acer platanoides	12	7	2	25	3	2						1	3			
4	Acer platanoides	14	8	1	26	3	2						1	3			
5	Acer platanoides	12	7	1,5	27	3	2						1	3			
6	Acer platanoides	13	8	2	30	3	2						1	3			VBH
7	Acer platanoides	11	7	2	26	3	4	3		2		1	3	4	OD, OS	2,1	ošetření poškození kmene a mrazové pukliny (viz foto. 13)
8	Juniperus virginiana	7	5	0,5	16	4	3						1	4	ODS	1	VBH - vyrůstá přímo z hrobového místa, nevhodné použití
9	Liriodendron tulipifera	14	8	1,8	20	3	2		1	1			1	3	RO	1	opravný řez v místech, kde byla provedena nevhodná péče
10	Acer platanoides	13	8	1,5	26	3	2						1	3			
11	Acer platanoides	12	8	2	30	3	2						1	3			
12	Acer platanoides	13	7,5	1,8	32	3	2						1	3			
13	Thuja plicata	20	4	0,2	30	4	4		1	1	1		2	4	ST	2	ořez větvi pro odlehčení a zvýšení statické stability
14	Thuja plicata	21	4,5	0,3	28	4	4			1	1		2	4			
15	Thuja plicata	23	5	0,15	27	4	4			1			2	4			
16	Thuja plicata	24	5	0,15	27	4	4			1			2	4			

ŽIDOVSKÝ HRBITOV UHERSKÝ BROD
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ - SOLITÉRNÍ A JEDNOTLIVĚ HODNOCENÉ STROMY

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy						Kvalitativní atributy						Pěstební opatření		poznámka	
P.č.	Taxon	v. (m)	š. k. (m)	báze koruny (m)	výčetní tl. Ø (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	vyskyt suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota	Pěstební opatření		Obtížnost pěstebního opatření
1	Aesculus hippocastanum	30	12	4	100	4	3	1	1	1	1	1	2	4	OK	1	VBH
2	Aesculus hippocastanum	29	16	2	89	4	3	1	1	1	2	1	2	4	OK	1	VBH
3	Aesculus hippocastanum	26	11	1	90	4	3	1	1	1	1	1	1	4	OK	1	VBH, kmen obrostlý břechtanem
4	Aesculus hippocastanum	26	11	1,5	88	4	3	1	1	1	1	1	1	4			kmen obrostlý břechtanem
5	Aesculus hippocastanum	26	10	2	79	4	3	1	2	2	2	2	2	4	OK, OS	1, 1	NH, kmen obrostlý břechtanem (viz foto. 17)
6	Aesculus hippocastanum	27	15	2	80	4	3	1	1	2	2	1	2	4	OK, ST	1, 1	
7	Aesculus hippocastanum	26	14	1	84	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
8	Aesculus hippocastanum	26	13	2	85	4	4	1	1	2	2	2	2	4	ODS	2	VBH
9	Aesculus hippocastanum	26	14	1,5	85	4	4	1	1	2	1	2	2	4	ODS	2	VBH
10	Aesculus hippocastanum	25	16	1,5	80	4	3	1	1	2	1	1	2	4	RG	3	
11	Aesculus hippocastanum	30	12	4	86	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	VBH
12	Aesculus hippocastanum	30	15	2	98	4	4	1	1	1	2	1	2	4	OK	2	VBH
13	Aesculus hippocastanum	30	10	3	100	4	4	1	1	1	1	2	2	4	OD	1	
14	Aesculus hippocastanum	28	16	1	102	4	3	1	1	2	1	1	2	4	RG	3	VBH
15	Aesculus hippocastanum	27	12	1,5	98	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	kmen obrostlý břechtanem
16	Aesculus hippocastanum	24	13	2	97	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	NH
17	Aesculus hippocastanum	21	12	1,5	87	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	
18	Aesculus hippocastanum	20	10	2	90	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
19	Aesculus hippocastanum	26	12	2	86	4	4	1	1	1	1	2	2	4	ODS	2	NH, (viz foto. 18) (viz foto. 19)
20	Aesculus hippocastanum	25	12	2,5	89	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	
21	Aesculus hippocastanum	26	11	1,2	89	4	4	1	1	1	2	1	2	4	ODS	2	VBH
22	Aesculus hippocastanum	27	13	2	83	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	kmen obrostlý břechtanem
23	Aesculus hippocastanum	28	13	2,5	92	4	3	1	2	2	1	1	1	3	OS	1	
24	Aesculus hippocastanum	27	12	3	90	4	3	1	1	2	1	1	1	3	OS	1	VBH
25	Aesculus hippocastanum	30	13	2	87	4	3	1	1	1	1	1	1	3	OS	1	VBH
26	Aesculus hippocastanum	30	11	2	94	4	3	1	1	1	1	1	2	3			
27	Aesculus hippocastanum	25	15	1,5	95	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
28	Aesculus hippocastanum	24	13	2	99	4	3	1	1	2	2	1	2	4	ST	1	VBH
29	Aesculus hippocastanum	30	15	4	104	4	3	1	1	1	1	1	2	4	OD	1	VBH
30	Aesculus hippocastanum	27	13	3	100	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
31	Aesculus hippocastanum	28	12	1,5	89	4	4	2	1	2	2	2	2	4	OK	2	tlačková vidlice (viz foto. 16)
32	Aesculus hippocastanum	20	14	2	75	4	4	1	1	1	2	2	2	4	OD	2	
33	Aesculus hippocastanum	22	10	3	73	4	4	1	1	1	2	2	2	4	OD	2	
34	Aesculus hippocastanum	21	11	1,5	70	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
35	Aesculus hippocastanum	26	10	2	80	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
36	Aesculus hippocastanum	28	13	2	91	4	4	2	2	2	2	2	2	4	OS	1	VBH
37	Aesculus hippocastanum	25	11	3	79	4	4	2	1	2	1	1	2	4	OS	2	VBH, kmen obrostlý břechtanem
38	Aesculus hippocastanum	25	10	1,5	78	4	3	1	1	1	1	1	1	3			
39	Aesculus hippocastanum	25	9	1,8	80	4	3	1	1	1	1	1	1	3			

ŽIDOVSKÝ HRBITOV UHERSKÝ BROD
INVENTARIZACE VYBRANÝCH DŘEVINNÝCH PRVKŮ - SOLITERNÍ A JEDNOTLIVĚ HODNOCENÉ STROMY

Identifikační atributy		Dendrometrické atributy					Kvalitativní atributy					Pěstební opatření			poznámka		
P.č.	Taxon	v. (m)	š.k. (m)	báze koruny (m)	výčetní tl. ϕ (cm)	Věkové stádium	Vitalita	poškození kmene	poškození koruny	výškov. suchých větví	statická stabilita	choroby, škůdci	Zdravotní stav	Sadovnická hodnota		Pěstební opatření	Obtížnost pěstebního opatření
40	Aesculus hippocastanum	30	10	4	98	4	3	1	2	1			1	3	OZ	2	
41	Aesculus hippocastanum	26	14	1,5	80	4	4	1		1	1	2	2	4	OD	2	
42	Aesculus hippocastanum	25	9	2	76	4	3			1			1	3			
43	Aesculus hippocastanum	28	11	3	90	4	3						1	3			VBH
44	Aesculus hippocastanum	27	12	1,5	80	4	3	1		1			1	3			
45	Aesculus hippocastanum	24	14	1	69	4	4	1		1	1	2	2	4	ODS	2	VBH
46	Aesculus hippocastanum	26	10	0,5	74	4	3	1		1			1	3	OV	1	
47	Aesculus hippocastanum	25	13	0,5	73	4	3	2					1	3	OV	1	
48	Fraxinus excelsior	32	16	3	90	4	3	1		1			1	3			
49	Fraxinus excelsior	35	17	3	92	4	3	2		2	2		2	4	O5, ST	1, 2	VBH, NH kmen stromu obrostl náhrobní kámen (viz
50	Fraxinus excelsior	26	14	2,5	79	4	3			1	1		1	3			
51	Fraxinus excelsior	27	16	3	85	4	3				1		1	3			VBH, NH
52	Prunus avium	18	8	1	30	4	3				2	1	2	4	ODS	2	

FOTODOKUMENTACE

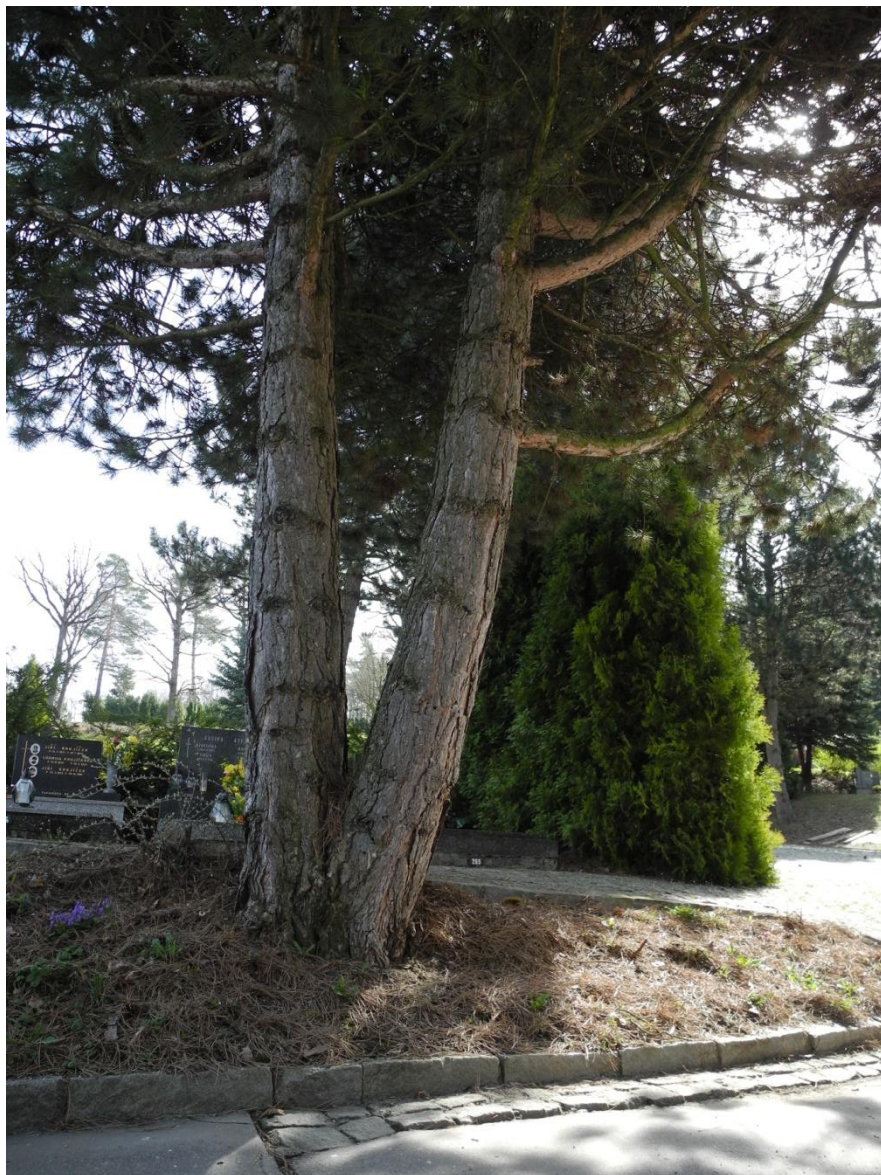
Nový hřbitov Luhačovice

Fotografie č. 1 - nevhodný řez na *Carpinus betulus* 'Fastigiata'

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 2 - tlaková vidlice na *Pinus nigra*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 3 - *Pinus nigra*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 4 - dožívající jedinci *Quercus robur*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 5 - *Pinus sylvestris* se silným náklonem

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 6 - dvojkmen s dutinou u *Carpinus Betulus*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 7 - mrazová puklina s hnilobou u *Quercus robur*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 8 - dožívající jedinci *Quercus robur*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 9 - pohled na obřadní síň na Novém hřbitově v Luhačovicích

Zdroj: Archiv autorky

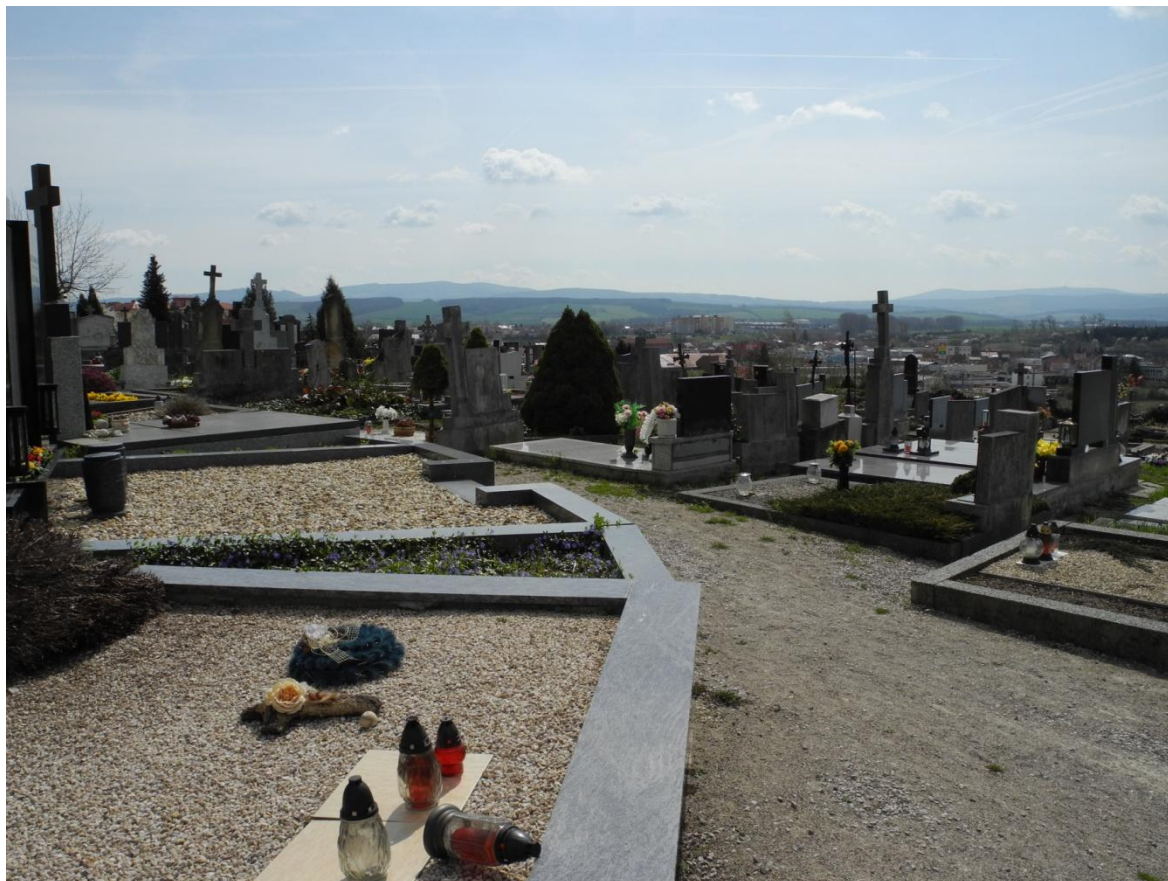

Starý hřbitov v Uherském Brodě

Fotografie č. 10 - Starý hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv autorky

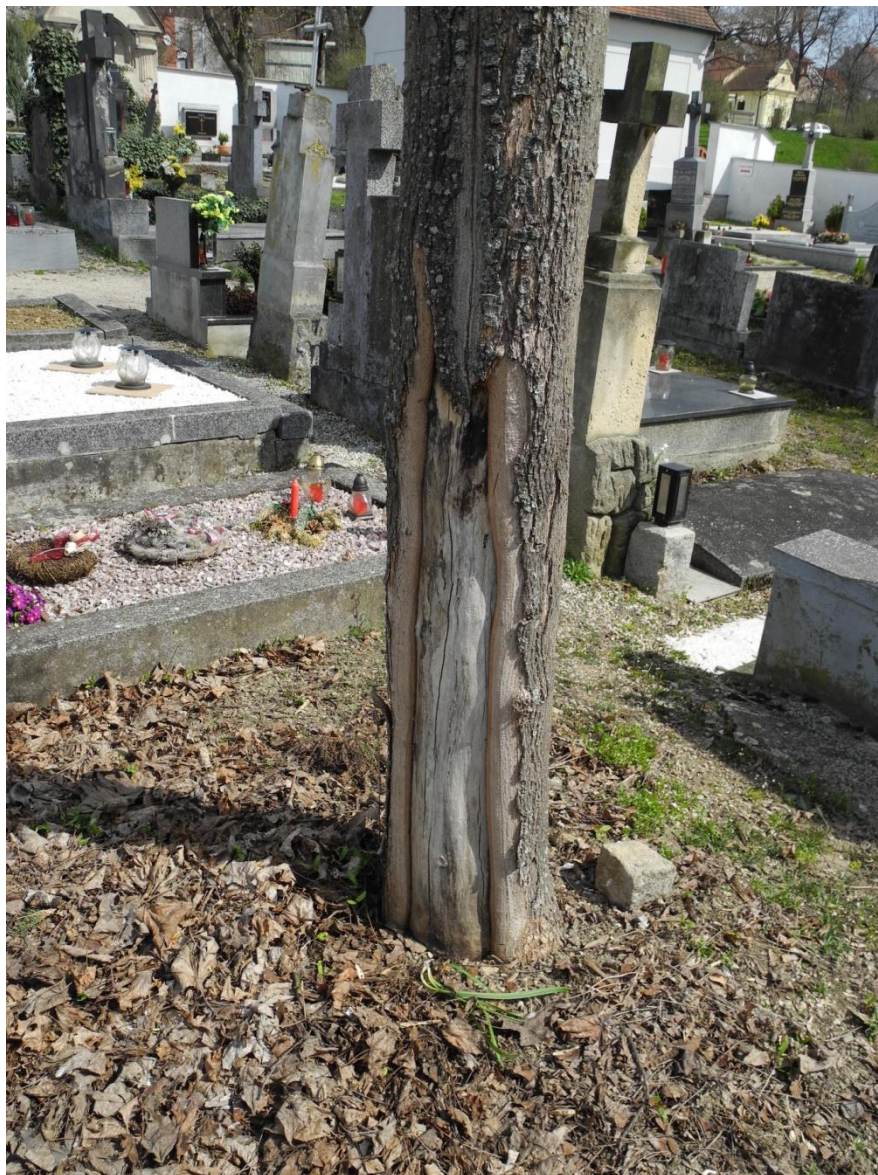
Fotografie č. 11 - Starý hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 12 - narušení hrobů kořeny dřeviny *Betula pendula*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 13 - mrazová puklina s začínající hnilobou na *Acer platanoides*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 14 - historický pohled na Starý hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě

Fotografie č. 15 - historický pohled na Starý hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě

Židovský hřbitov v Uherském Brodě

Fotografie č. 16 - tlaková vidlice u *Aesculus hippocastanum*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 17 - kmen *Aesculus hippocastanum* vyvracející náhrobek

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 18 - kořenový systém *Aesculus hippocastanum* nadzvedávající rám u hrobu

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 19 - hnilobná dutina u *Aesculus hippocastanum*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 20 - zarostlý náhrobek v kmeni *Fraxinus excelsior*

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 21 - pohled na Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 22 - pohled na náhrobky na Novém židovském hřbitově v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 23 - pohled na Nový židovský hřbitov v Uherském Brodě

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 24 - historický pohled na Starý židovský hřbitov v Uherském Brodě
Zdroj: Archiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě

Fotografie č. 25 - historický pohled na Starý židovský hřbitov v Uherském Brodě
Zdroj: Archiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě

